

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Första Kammaren. N:o 17.

Onsdagen den 15 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 6, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o och 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen äfvensom väckt motion om ändring af 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen; och

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets memorial n:o 38, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande riksstatens femte hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkande n:o 21, angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen; samt

bankoutskottets memorial:

n:o 9, angående inköp af en byggnadstomt för riksbankens afdelningskontor i Örebro; och

n:o 10, angående ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 59—61.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 11 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 9, angående reglering af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

*Anslag till
förstärkande
af lärare-
krafterna
i kirurgi vid
Upsala
universitet.*

Herr Almén: Vid behandlingen af denna obetydliga anslagsfråga har statsutskottet på sid. 5 sagt följande: "Hvad af medicinska fakulteten i Upsala blifvit i ärendet anfördt har visserligen synts utskottet ådagalägga, att, med hänsyn till mångfalden af de åligganden, som tillkomma professorn i kirurgi, behovet af en ställföreträdare för denne lärare måste vid åtskilliga tillfällen göra sig gällande."

Utskottet har således erkänt behovet, men tillägger: "då undervisningen inom den kirurgiska ämnesgruppen blifvit för ej lång tid sedan ordnad i öfverensstämmelse med ifrågavarande vetenskapers utveckling, torde, enligt utskottets åsigt, inrättandet af en befattning med så hög aflöning som den nu föreslagna knappast vara af behovet påkallad", hvarför utskottet ansett sig kunna bevilja endast 2,000 kronor i stället för af Kongl. Maj:t begärda 3,500 kronor. Huruvida ett arfvode af 3,500 kronor kan anses för högt eller icke, må bero på tycke och smak. I allmänhet anser man, att allt särskildt arbete skall betalas efter dess beskaffenhet och efter det anspråk, man ställer på arbetaren — här läraren i kirurgi för blifvande läkare. Frågar man, hvad det är för arbete, denne lärare, som benämnes assistent, skall utföra, lemnas derom upplysning å samma sida högre upp, nemligen att han först och främst skall sköta och förestå polikliniken, der de blifvande läkarne undervisas i kirurgi. Denna poliklinik är förlagd på en centralt belägen plats, hvilket är nödvändigt, då undervisningsmaterielet hemtas från till staden inkommande landtmän. Den kan icke flyttas till akademiska sjukhuset. Ordinarie professorn är der upptagen af sin viktiga undervisning. Han kan, äfven om hans krafter och tid skulle tillåta det, omöjliggen tjenstgöra på två platser samtidigt. Ja, denna poliklinik fordrar en särskild lärare, och denna undervisning är i sanning högst viktig för blifvande kirurger.

Samme lärare skall vidare under benämning assistent meddela kostnadsfri undervisning åt de blifvande läkarne, enär desse utan

sådan preparatorisk undervisning i den mindre del af kirurgien, hvilken man vanligen sammanfattar under benämningen "den lilla kirurgien", icke med fördel kunna begagna sig af den undervisning, som lemnas å de stora sjukhusen. Att den ordinarie professorn skulle kunna räcka till för båda dessa slag af undervisning, kan den, som något känner till förhållandena vid universitetet, icke hoppas. Der behöfs således en särskild lärare, på det att undervisningen må blifva sådan den bör vara.

Slutligen skall assistenten vikariera för professorn i kirurgi, när helst denne får giltigt hinder, och ett sådant vikariat kan ty värr inträffa när som helst. Ett sådant vikariat kan blifva af kort varaktighet men återkomma ofta. Det kan också hända, att det blir långvarigt, särskildt då tjänsten är ledig. Fråga vi så, hvad han i denna egenskap har att göra, böra vi icke glömma, att han i främsta rummet skall sköta den stora kirurgiska afdelningen på sjukhuset, hvilken fått en synnerligen stor utveckling. Han skall förrätta operationer och hålla föreläsningar såsom lärare. I båda dessa egenskaper fordras en man med icke blott intresse för vetenskapen, utan äfven praktisk erfarenhet såsom kirurg, ty, mina herrar, den undervisning, som på detta område lemnas af en blott boklärd, som icke har egen praktisk erfarenhet, är icke mycket värd. Ungdomen lägger icke undervisningen på minnet så mycket, att den har nytta deraf för framtiden, om läraren icke har tillräcklig erfarenhet att stödja sig vid. Assistenten skall dessutom såsom professor göra något annat, som jag fruktar att många icke tillräckligt betänka. Han skall förrätta tentamina och examina och gifva de blifvande läkarne vitsord om deras kunskaper i kirurgi, hvilka vitsord för dem hafva stor betydelse, antingen de söka sin utkomst i kommunens eller statens tjänst. Det ligger en synnerlig vikt uppå, att denna grannlaga pröfning sker af en både teoretiskt och praktiskt erfaren kirurg.

Man kan nu fråga, hvarför jag uppräknar allt detta, då det viktigaste deraf står i betänkan det. Jag svarar då, att det visserligen står der, men ofullständigt, hvarför jag tillagt något till förtydligande af saken, och jag vill tillägga, att jag måst beröra dessa förhållanden, såsom varande af vikt för hufvudfrågan. Man har antagligen resonnerat sålunda: med den rikliga tillgång på läkare, som finnes i vårt land, skall man lätt få en assistent, som utan afseende på den ringa aflöningen skall taga emot denna befattning, särskildt med tanke på den erfarenhet och det anseende, som derigenom skulle förvärfvas. Frågar man, hvilka läkare kunna beräknas aspirera på denna assistentplats, får man först och främst tänka på lasarettsläkarne, och sådana hafva vi många i vårt land med alldeles ovanlig skicklighet och erfarenhet. Lyckligt vore därför, om man kunde till assistent få en sådan läkare: men finnes utsigt dertill? Dessa lasarettsläkarne äro visserligen ganska lågt aflönade, men de äro hänvisade till den enskilda praktiken, och tager man denna omständighet i betraktande, torde det finnas få, som icke hafva 6—7 tusen kronor årlig inkomst. Tror någon, att en sådan person skulle vilja lemna sin befattning för att taga emot en sådan assistentplats på längre eller kortare tid, några år?

*Anslag till
förstärkande
af lärare-
krafterna
i kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

*Anslag till
förstärkande
af lärare-
krafterna
i kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

Jag tror det icke. Det kunde så vara, om denna befattning vore ett steg till en ordinarie professorsplats, men äfven en sådan plats är icke något eftersträfvansvärdt för en ansedd kirurg. Det är dessutom mycket ovisst, om en sådan tjänst kan vinnas, ty befordran på den akademiska banan sker icke efter ålder och tjänstår, utan efter vetenskapliga meriter. Man kan vara en stor kirurg och dock icke kunna täfla med en ung vetenskapsman i detta afseende. Om en lasarettsläkare tager emot tillfälligt förordnande såsom assistent, löper han för öfrigt den stora risken, att, om han går tillbaka till sin gamla plats, hans praktik kan vara till stor del försämrad, och att det kan blifva förenadt med mycket arbete att åter bringa upp den till den höjd, den förut innehaft.

Jag tror därför, att med detta arfvode af 2,000 kronor finnes ingen utsigt att få en duglig lasarettsläkare på denna plats. Det är mycket vanskligt, om man kan få en duglig assistent ens med ett arfvode af 3,500 kronor. Men, säger man, då fakulteten begär 3,500 kronor, har den väl tänkt på att få någon duglig läkare till denna plats. Med tanke på de många unga läkare, som lofva godt för framtiden, är det troligt, att någon sådan kan erhållas för det högre arfvodet. En annan fråga är, om man kan erhålla en sådan för endast 2,000 kronor. Jag tviflar derpå. Finnes för öfrigt någon utsigt för fakulteten att få en person, som *stannar* på denna plats? En sådan utsigt finnes icke. Det är möjligt, att, då platsen nästa gång blifver ledig, ingen ny sökande anmäler sig samt att en mindre begåfvad assistent då kanske finge behålla befattningen. Är assistenten åter verkligt duglig, stannar han icke på en plats med 2,000 kronor. Huru jag således än vill se saken, tror jag, att det är vanskligt att få en duglig karl, som är vuxen den mängd af åligganden, som äro förbundna med platsen, och jag är öfvertygad om att i längden får man icke många, som duga till den, för 2,000 kronor. Jag anser därför, att utskottet, som erkänt behofvet af denna plats, dock förfelat målet, då det nedprutat de af Kongl. Maj:t begärda 3,500 kronor till 2,000 kronor. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Nyström Carl: Den föregående talaren har så helt och hållet tagit bort min argumentation, att jag, jemte det jag fullständigt instämmer med honom, skulle kunna inskränka mig till detta instämmande. Det skall jag också göra. Dock vill jag påminna derom, att då utskottet begagnar detta betydelsefulla ord "ställföreträdare", har utskottet dermed erkänt, att den man, till hvilken man vill anslå 2,000 kronor, skåll vara så godt som professor, ty då han skall vara ställföreträdare, skall han också hafva samma vetenskapliga förtjenster som en professor. Detta är fullkomligt riktigt. Ingenting är för godt för att bestrida en undervisning af denna art. Men huru kan man då tro, att denna person skall kunna aflönas med 2,000 kronor. Detta är och förblir frågans kärnpunkt. Å ena sidan framhålles denna persons högklassiga verksamhet, och å andra sidan säges, att denna högklassiga verksamhet skall aflönas med 2,000 kronor. Det är att märka, att denne man under vissa förhållanden skall öfvertaga under-

visningen för de unge läkare, hvilka stå nära afslutningen af sin kurs, och åt dem duger alldeles icke att komma med blott något slags förberedande framställning, utan krafvet är en fullt afslutad undervisning, och för en sådan fordras egenskaper, hvilka äro mer värda, än man här tyckes anse. Det kan icke för ofta upprepas, att för en man, hvilken har och efter utskottets egen uppfattning måste hafva sådana egenskaper, finnes i vårt land tillfälle att hvar som helst välja sig en verksamhet, som skall inbringa honom mer. Man står då inför det alternativet att antingen icke få någon duglig man eller ock att underbetala denne, ungefär såsom nu är skick och bruk att underbetala de förträffliga amanuensernas arbete, hvilket utgör förstlingen af dessa unga mäns vetenskapliga nit och skicklighet och hvilket universiteten taga i anspråk och betala med 500 eller 900 kronor. Det kan gå för sig med dessa unge volontärer, hvilka äro villiga att sätta in sitt arbete och sitt friska lif. Men fullt så är icke fallet med en man, hvilken kommit till den ålder och den ställning, som denne ställföreträdare måste hafva. För 2,000 kronor tror jag icke, att man skall kunna få någon sådan man, och då enligt utskottets mening viktigt och riktigt är, att en sådan man anskaffas, återstår icke annat alternativ än att yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning, hvilket jag har den äran att göra, i allo förenande mig med den föregående talaren i såväl hans motivering som yttrande i öfrigt.

Anslag till förstärkande af lärarkrafterna i kirurgi vid Upsala universitet.
(Forts.)

Herr Billing: Då detta är den första bland åttonde hufvudtitelns 98 punkter, som blifvit föremål för anfall, och jag förmodligen får till uppgift att försvara denna hufvudtitel i många fall, kan jag nu till en början få fästa uppmärksamheten på hvad I alla veten lika väl som jag, att en sak är hvad man kan *vilja* få igenom i Riksdagen, en annan sak är hvad man verkligen kan drifva igenom. Det fins åtskilligt, som man för sin egen del mycket gärna skulle vilja vara med om att tillstyrka, men som man af förhållandenas magt tvingas att afstyrka eller i något hänseende förändra. Sedan jag sagt detta, tror jag, att jag svarat på nästan alla de anmärkningar, som i dag kunna komma att göras i fråga om åttonde hufvudtiteln, och jag kunde inskränka mig härtill. Men för att nu äfven gå till den föredragna punkten, skall jag be herrarne vara goda och slå upp den sista sidan i betänkandet, der reservationerna finnas antecknade. Der finnes också en reservation mot hvad utskottet i denna punkt föreslagit. Reservanternas föreslå, att anslaget skulle inskränkas till 1,500 kronor. I utskottet gjordes ett försök att genomdrifva Kongl. Maj:ts proposition om ett anslag af 3,500 kronor. Detta möttes med yrkande på nedsättning till 1,500 kronor. Och jag kan försäkra herrarne, att detta yrkande gjordes med en ganska stor energi. Nu är troligt, att, om Första Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts förslag, gemensam votering kommer att ega rum, men det skulle mycket förvåna mig, om icke, i fall Första Kammaren afgör detta ärende förr än Andra Kammaren, det slutliga resultatet då blefve, att endast 1,500 kronor komme att beviljas. Vill Första Kammaren riskera en sådan gemensam votering — och det är kanske icke en så stor risk — då må Första

*Anslag till förstärkande af lärarkrafterna i kirurgi vid Upsala universitet.
(Forts.)*

Kammaren antaga Kongl. Maj:ts förslag, i motsatt fall godkänna utskottets.

Jag behöfver nog icke omtala, att jag för min del icke skulle hafva något emot att bevilja 3,500 kronor till den här föreslagna assistenten, liksom jag i allmänhet har lust att bifalla Kongl. Maj:ts framställningar i afseende å åttonde hufvudtiteln och kanske i all synnerhet i fråga om anslagen till universiteten. Men det var ett faktum, att man icke hade den ringaste utsigt att få bifall till ett förslag om 3,500 kronor, och därför fick afdelningen inskränka sig till att yrka bifall till 2,000 kronor.

Sedan jag nu sagt detta, vill jag dock till herrarnas uppmärksammande andraga ett och annat, som, om man besinnar det, ändock torde gifva vid handen, att det finnes andra grunder än småsnålhet, som tala för att nedsätta detta anslag. Jag vill föra herrarnes tankar tillbaka till den omorganisation af universitetsläraryrket, som skedde i början af 1870-talet, då adjunktsinstitutionen indrogs och i stället för adjunkter tillsattes e. o. professorer. Adjunkterna voro vikarier åt professorerna. När omorganisationen gjordes, kunde man nog hafva någon betänklighet emot densamma, just därför att man genom förändringen förlorade dessa ordinarie vikarierande adjunkter. E. o. professorerna äro nemligen sjelfständiga lärare hvar inom sitt fack. Men då möttes man med den invändning och det svar, att om vikarier behöfdes, hade man att söka dem inom docentklassen. Och, när omorganisationen skedde, var den allmänna tanken, att de ordinarie platserna skulle vara sjelfständiga och att några ordinarie vikarieplatser icke skulle finnas, utan att vikariatet skulle uppehållas af docenterna.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten vid ett annat faktum, och det är, att, då år 1891 förändringen i undervisningen inom den kirurgiska afdelningen vid Upsala universitet skedde, denna afdelning i stället för två lärareplatser, en professur och en adjunktur, erhöll tre sådana. I Lund står den gamla anordningen ännu kvar. Der finnes blott en professor och en adjunkt, och statsutskottet har afstyrkt ett förslag till denna Riksdag om att der inrätta en tredje plats. År 1891 fick, såsom sagt, Upsala tre lärare i hvad som förut hört till den kirurgiska professuren, nemligen en i kirurgi, en i gynecologi och obstetrik och en i oftalmiatrik. Icke längre sedan än 1891 ansågs denna anordning vara till fyllest för behofvet. Det är icke mer än fem år sedan dess. Då må väl ingen undra på, att statsutskottet känt betänkligheter mot att nu anordna en ny plats, hvilken kallas assistentplats, men hvilken, såsom den förste talaren antydde, egentligen borde vara en ny professur, ty det kan dock icke förnekas, att om man också kallar denna plats en assistentplats, är den med afseende både å ställning och de löneförmåner, som föreslås, alldeles likställd med de gamla adjunkturerna. Här är, såvidt jag kan förstå, ett försök att åter införa adjunktsbefattningen vid universiteten. Det är det första försöket, och om man då går det försöket till mötes — ja, icke har jag något emot att få tillbaka de gamla adjunkts-

befattningarna, men icke kan man säga, att det är endast i fråga om kirurgien, som det är mycket helsosamt att få en ny befattning.

Den siste talaren betonade med fullt skäl, att frågans kärnpunkt är just frågan om vikariatet. Och just därför att så är, bör Riksdagen veta — jag upprepar, att det är icke mig emot — att det är det första steget till att inrätta adjunktsbefattningar. Nu frågar man: hvad är utskottets mening? Jo, naturligtvis den, att denna plats skulle kunna uppehållas af en docent. Man beviljar därför ett docentstipendium, ja, mer, man höjer beloppet till 2,000 kronor. Då säges: man kan icke få någon person, som kan sköta platsen för detta anslag. Ja, derom vågar jag icke säga något bestämdt, men mig förekommer dock, som om en docent i kirurgi verkligen, efter all anledning att tro, skulle kunna komma att få så pass stor enskild praktik, att det icke för honom vore omöjligt att åtaga sig denna befattning vid sidan af sin praktik. Vi veta, huru docenterna inom medicinska fakulteten vid universiteten ofta hafva en mycket omfattande enskild läkarepraktik och på denna hafva ganska stora inkomster. Vid sådant förhållande har det synts utskottet, som om detta tillskott af 2,000 kronor verkligen skulle kunna för tillfället tillfredsställa det nödiga krafvet, och därför har också utskottet, som betraktat denna plats såsom en öfvergångsplats, ansett sig kunna inskränka sig till hvad som här föreslås.

Jag slutar med att upprepa hvad jag sade i början, att vill Första Kammaren pröfva en gemensam votering, så icke mig emot, och vill Första Kammaren riskera att få 1,500 kronor i stället för 2,000 kr., så icke mig emot. Jag anser dock, att utskottet i detta fall icke har endast småsnålhetens, utan äfven andra grunder för sitt förslag, och jag yrkar bifall till detsamma.

Herr von Ehrenheim: Det är ett nöje att erkänna det välvilliga sätt, hvarpå statsutskottet i allmänhet behandlat denna hufvudtitel likasom den frikostighet, hvarmed universiteten af Riksdagen blifvit tillgodosedda. I detta fall tror jag dock, att utskottet förbisett hvad som varit ändamålet med den kongl. propositionen genom att nedsätta anslaget från 3,500 kronor till 2,000 kronor. Den siste ärade talaren har framhållit, att genom ett så betydligt årsanslag skulle den gamla adjunktsinstitutionen åter varda inrättad. Jag ber i detta afseende få erinra, att det är på den medicinska fakultetens område, som detta anslag är begärdt, och att denna fakultet genom sin vidsträckta beröring med praktiken står i en helt annan ställning än de öfriga fakulteterna. Det är väl sant, såsom den ärade talaren sade, att en docent, som förordnades till ifrågavarande befattning, skulle, äfven om anslaget inskränktes till 2,000 kronor, få ett docentstipendium, större än de vanliga, men den ärade talaren kan icke vara okunnig om, huru få och sällsynta docenterna inom medicinska fakulteten äro, och att det således icke är ett förhållande, som man kan räkna på, att få en docent, som härtill kan förordnas. De göromål, som skola åligga ifrågavarande assistent, äro mycket mera omfattande än de, som fordras af de vanliga stipendiaterne. Meningen är icke,

Anslag till förstärkande af lärarkrafterna i kirurgi vid Upsala universitet.
(Forts.)

*Anslag till
förstärkande
of lärare-
krafterna
i kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

att hans göromål skola inskränka sig till sådana, utan han skall hålla en föreläsningkurs i kirurgi, en sådan som är nödvändig att genomgå för de alumner, som skola börja sin tienstgöring på lasarettet. Vidare skall han, då, till följd af de stora anspråk, som ställas på professorn i kirurgi för de svåra operationerna, det icke är möjligt för honom att sköta den kirurgiska polikliniken, hvars nytta för allmänheten och för de alumner, som der inhemta enklare skötsel af sår och operationer, vitsordas af dem, som besöka densamma, sköta denna poliklinik. Det är under sådana förhållanden, jag för min del vågar tro, att icke något prejudikat skulle lemnas genom bifall till detta anslag, men att derigenom skulle fyllas ett stort behof för universitetet, ett behof, som sträcker sig utom sjelfva undervisningens område. Jag vågar vidare tro, att man gör klokt i, att, då man gifver ett anslag, lemna det så stort, att det blir tillräckligt för att vinna ändamålet, så att man icke genom dess otillräcklighet tvingas till nya framställningar för att vinna det biträde, hvaraf man så lifligt känner behofvet. Spekulationen på en gemensam omröstning öfverlemnar jag till statsutskottet, och tillåter mig endast här följa min öfvertygelse om hvad som är rätt och klokt för ändamålets vinnande, då jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Alin: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämna med den högt ärade näst föregående talaren, såvida det icke varit ett yttrande af den ärade ordföranden på andra utgiftsafdelningen, som gör, att jag anser mig behöfva säga några ord i denna anslagsfråga, som innefattar det förnämsta af de få nya anslag, Kongl. Maj:ts innevarande år begär för Upsala universitet. Det var nemligen den räckvidd, herr biskopen försökte gifva åt det nuvarande förslaget, då han betecknade ett bifall till detta såsom det första steget att återinföra adjunktinstitutionen vid universitetet. Jag tror, att herr biskopen glömt förhållandena vid universitetet, då han yttrar sig på detta sätt. Jag ber att få erinra honom om alla de platser, som redan finnas vid universitetet för att fullgöra uppgifter, som förut delvis tillhört adjunkterna, såsom t. ex. befattningarna såsom assistent, laborator, prosektor, observator och hvad de allt heta. Jag vågar säga, att detta påstående af herr biskopen står i fullkomlig strid med de faktiska förhållandena, och att det nu ifrågavarande förslaget endast är ett förslag, som går ut på att tillfredsställa ett behof, motsvarande det man på flera andra håll sökt tillfredsställa på liknande sätt.

Hvad vidare angår denna fråga, ber jag att få begagna tillfället, då jag nu har ordet, att få säga, att jag tror det vara ovederläggligt att, då utskottet uttryckligen erkänner behofvet af den ifrågavarande platsen, och då detta behof äfven för öfrigt är erkänt — man också bör söka sätta anslaget så, att ändamålet med platsens inrättande verkligen vinnes; och det synes mig, som om det skulle vara till fullo bevisadt, att så icke komme att ske genom att företaga en sådan afprutning, som statsutskottet gjort. Det har hotats med, att, om vi icke gå in på dessa 2,000 kronor, skulle vi riskera att få endast 1,500 kronor. Ja, det är naturligtvis så, att, om man verkställer en mer

eller mindre godtycklig afprutning, lockar det till försök att göra ytterligare afprutningar, men jag kan icke finna, att deri ligger något särskildt skäl att icke hålla på hvad man anser vara nödvändigt i ett fall sådant som det föreliggande. En afprutning från 3,500 kr. till 2,000 kr. är så betydlig, så väsentlig med afseende på hvad för denna plats behöfves, att jag får säga, det jag tror, att i detta afseende 1,500 kr. icke är så mycket mindre än 2,000 kr. Antingen det blir 2,000 kr. eller 1,500 kr., får man säkerligen i alla fall inom icke lång tid komma in med begäran om förhöjning i anslaget.

Utskottet har yttrat, att det under "närvarande förhållanden" finner sig böra stanna vid att föreslå 2,000 kr. Ja, om utskottet kände närmare till just de närvarande förhållandena, nemligen det trängande behofvet för universitetets berömde kirurg att genom någon ledighet kunna få tillfälle att stärka sina dyrbara krafter till nya mödor i vetenskapens och den lidande mensklighetens tjänst, skulle just de närvarande förhållandena hafva föranlett utskottet att i detta fall sträcka sig längre än det gjort. Jag anhåller få förena mig i yrkandet på bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Tamm, Hugo: Af de två sista talarnes anföranden framgick något, som man ofta får höra statsutskottet beskyllas för, nemligen att dess ledamöter skulle taga för mycket hänsyn till den mening, som råder bland utskottets ledamöter från medkammaren. Men jag ber att ånyo få fästa uppmärksamheten på hvad som många gånger sagts, och det är, att statsutskottets frågor afgöras till sist genom gemensam votering. Det är icke såsom i konstitutionsutskottsfrågor att den ena kammaren har för sig bestämmanderätt. Jag tror, att ett sådant klander många gånger är ganska oberättigadt, men i föreliggande betänkande mera än någonsin. Jag hemställer till eder, mina herrar, om herrarne någon gång varit med, då åttonde hufvudtiteln blifvit, om jag så må säga, så välvilligt mot Kongl. Maj:t behandlad som detta år. Oaktadt de stora belopp, som på de 98 särskilda punkterna äskats, så, om jag undantager den nedsättning, som af särskilda grunder gjorts på anslaget till flickskolorna, utgör hela nedsättningen på denna stora hufvudtitel endast 8,600 kr. Man kan visserligen säga, att en nedsättning i ett anslag på 3,500 kr. med 1,500 kronor är betydlig, men ser man på hela hufvudtiteln, kan man åtminstone icke framkasta mot utskottet den beskyllningen, att det gått hårdhänt tillväga mot denna hufvudtitel.

Hvad särskildt den föredragna frågan angår, har Kongl. Maj:ts proposition försvarats af de medicinska personerna och af universitetslärarne i kammaren, hvilket jag finner helt naturligt. Men se vi andra på denna hufvudtitels anslag till universiteten och Karolinska institutet, finna vi, att nästan alla anslag, som Kongl. Maj:t begärt, kommit de medicinska fakulteterna till del. Det är endast två poster, der så icke är förhållandet. Och medicinska fakulteter hafva vi ju tre stycken, så att det är alldeles klart — mot hvad som yttrades från upplandsbänken — att hvarje anslag blifver ett prejudikat. Ären I icke, mine herrar, fullt öfvertygade om, att det icke skall dröja länge, innan

Anslag till förstärkande af läraryrkrafterna i kirurgi vid Upsala universitet.
(Forts.)

*Anslag till
förstärkande
af lärare-
krafterna
i kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

den vanliga marschen är i gång: emellan Upsala—Lund, emellan Lund—Karolinska institutet. Gifvet är, att hvarje dylikt anslag i realiteten äfven är bestämmande för de andra fakulteterna. Då så nyligen som 1891 — på sätt ordföranden å andra utgiftsafdelningen uppgifvit — — just för denna bransch inom den medicinska vetenskapen i Upsala lärareantalet blef betydligt ökad, må det vara ursäktligt, om man endast tre à fyra år efteråt icke omedelbart går fram och tillstyrker hela den summa, som nu begäres. Jag tror för min del, att statsutskottet i detta fall, med åberopande af de skäl, som herr Billing anført, har handlat så väl som det kunnat göra. Och jag kan icke neka till, att det synes mig föreligga från de medicinska fakulteterna en nästan hård påtryckning att oupphörligt på detta sätt drifva fram sina önskingar. Jag tror, att statsutskottets betänkande i detta fall kan fullkomligt försvaras, och anhåller jag om bifall till detsamma.

Herr Blomberg: Den föregående värde talaren nämnde, att de nya universitetsanslagen företrädesvis hafva kräfts för de medicinska fakulteterna och karolinska institutet. Detta är fullkomligt riktigt, och om han kände de nuvarande förhållandena vid universiteten, skulle han också finna, att dessas ekonomiska krafter, redan innan anslag äskas, i väsentlig mån anlitas just för den medicinska undervisningen. Hvarför? Jo, därför att den medicinska undervisningen liksom ock den sjukvård, som med den står i samband, under de senare åren, särskildt under det sista årtiondet, gjort storartade framsteg, för hvilkas tillgodoseende jemväl i vårt land ovillkorligen kräfvats nya uppoffringar. Särskildt gäller detta om den kirurgiska vetenskapen. Det torde vara litet hvar bekant, huru just denna vetenskap under de sista årtiondena på ett storartadt sätt gått framåt, så att den i våra dagar intager en högst betydande plats inom de medicinska vetenskapernas område. Kirurgens uppgifter hafva sålunda mångfaldigats. För en kirurgie professor är nu, särskildt då han har att sköta ett större sjukhus, en bjudande nödvändighet att kunna till sitt biträde påräkna en person, som sjelf eger tillräckliga förutsättningar för att fylla vissa af dessa uppgifter. Eljest blifver undervisningen vid kliniken icke af den betydelse, som i våra dagar ovillkorligen kräfvats.

För öfrigt ber jag att jemväl få anmärka en sak gent emot den värde ordföranden på andra utgiftsafdelningen. Han nämnde, att de medicinska docenterna vid universiteten, hvilka äro de naturliga ställföreträdarna för professorerna, kunna genom enskild praktik skaffa sig så pass stora inkomster, att det anslag, som för ifrågavarande ändamål erfordrades, icke behöfde vara så stort. Jag ber att få påpeka, att just med hänsyn till den ställning ifrågavarande plats innebär, är möjligheten till enskild praktik i väsentlig mån förminskad. Assistentens verksamhet faller nemligen inom sjukhuset, och den viktiga inkomstkälla, som särskildt praktiken vid badorter bereder för hans kamrater, kommer ej honom till godo. Ty under sommartiden är han enligt regeln upptagen och bunden såsom chef för den viktiga kliniken.

Till sist vill jag nämna, att ett anslag af 2,000 kronor måste anses fullkomligt otillfredsställande. Redan för närvarande har nemligen åt den person, hvilken har att fylla den ifrågavarande uppgiften, genom anlåtande af enskilda donationsfonder, som äro gifna för andra ändamål och endast tillfälligtvis kunnat anlitas, beredts den nödvändiga inkomsten af 3,500 kronor. När det således är konstateradt, att man icke kan få en person, fullt lämplig för platsen för mindre än den begärda anslagssumman, tror jag icke, att det är värdt att tala om att pruta af ett eller annat tusental. Då man erkänner behovet, måste man vara beredd att bevilja det anslag, som kräfvades för behovets tillgodoseende. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Anslag till förstärkande af lärarkrafterna i kirurgi vid Upsala universitet.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 4 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 38.

Punkterna 5—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Om ändrade
bestämmelser
angående
lektors upp-
flyttning i
högre löne-
grad.*

Punkten 13.

Herr Säve: Ifrågavarande punkt berör en jmförelsevis obetydlig sak, men under densamma ligger dock en för elementarlärarne ganska viktig principfråga, och på grund deraf anhåller jag att få yttra några ord.

Jag ber då få erinra kammaren derom, att Riksdagen 1894 fattat det beslutet att läroverksadjunkter skulle vid lönetursberäkning få räkna sig till godo den tid de tjenstgjort såsom vikarierande adjunkter och att således det förut fastställda villkoret för lönetursberäkning att hafva aflagt undervisningsprof skulle upphöra att gälla. Beslutet kom till stånd på följande sätt. Kongl. Maj:t hade vid samma riksdag framställt proposition om anslag till en kommission i hufvudstaden, inför hvilken samtliga undervisningsprof skulle afläggas, men för att minska profvens antal hade föreslagits, att vikarierande lärare skulle slippa från skyldigheten att aflägga undervisningsprof i och för eventuell lönetursberäkning såsom adjunkter. Riksdagen afslög Kongl. Maj:ts förslag i första momentet på grund af statsutskottets motivering, som i hufvudsak innehöll, att utskottet ansåg alla undervisningsprof obehöfliga, derför att de icke förekomme i andra länder eller i vårt land på andra tjenstemannaområden. I öfverensstämmelse härmed blef också Riksdagens beslut, hvarjemte Riksdagen vidare beslöt, att vikarierande adjunkter och extra lärare icke skulle behöfva aflägga undervisningsprof för att i och för löneuppflyttning tillgodoräkna sig tjensteår för tiden från utnämningen till adjunkter. Det förefaller emellertid som om det hade varit konsekvent af Riksdagen att äfven fatta det beslutet att lektorer skulle få räkna sig till godo den tid de tjenstgjort såsom vikarierande lektorer i och för uppflyttning i högre lönegrad. Men ett sådant beslut fattades icke, på grund deraf att förslag i ämnet icke år 1894 förelåg. Hade det gjort det, hade Riksdagens beslut säkerligen blifvit bifallande. Så väcktes vid 1895 års riksdag förslag af herr Eklundh om samma förmån för lektorerna som för adjunkterna, men detta afslogs på grund af statsutskottets afstyrkande motivering, att utredning icke föreläge, huru förändringen skulle verka med hänsyn till statsutgifterna. Men en sådan utredning fans icke heller 1894, då beslut fattades med afseende på adjunkterna. Nu har herr Eklundh åter framlagt den motion, han 1895 väckte rörande lektorernas lönetursberäkning, men med den väsentliga inskränkning, att den vikariatstid, hvilken lektorerna skulle få räkna sig till godo i och för löneuppflyttning, skulle begränsas till året 1890. Då jag förlidet år yrkade bifall till herr Eklundhs motion, har jag icke någon anledning att nu yrka annat än bifall till densamma i den form den i år har. Jag gör det på det skäl, motionären framställt och särskildt på det skälet, att jag anser det obilligt att fastställa annan grund för beräkningen af lektorernas uppflyttning i högre lönegrad än för den af adjunkternas i synnerhet som kompetensfordringarna för adjunkter och lektorer äro så väsentligt olika, att det näppeligen finnes någon tjenstemannaklass, der sådana olikheter mellan de skilda graderna förekomma.

Det finnes emellertid många andra skäl än dessa. Lektorsaspiranterna hafva betydligt större kostnader för sin utbildning än adjunksaspiranterna. De sistnämnda kunna vinna den önskade befattningen med en kurs vid universitetet, som upptager fyra års mindre tid än lektorsaspiranterna. De komma således ut i tjänstgöring fyra år tidigare än de senare och kunna derigenom beräkna en betydlig löneinkomst under tiden. Och så kommer nu dertill att adjunkterna få räkna sig till godo alla de år de tjänstgjort såsom vikarier och extralärare, under det att lektorerna icke hafva denna förmån. Det förefaller vid sådant förhållande desto billigare att lektorerna befrias från det ifrågavarande villkoret. Ännu ett annat skäl för bifall till herr Eklundhs motion finner jag deri, att, om det gällande villkoret toges bort, många nuvarande äldre adjunkter skulle hafva ett ekonomiskt intresse att söka komma upp i lektorsgraden, hvilket jag tror skulle vara för lärarecorpsen i dess helhet med hänsyn till dess om-sättning synnerligen fördelaktigt.

*Om ändrade
bestämmelser
angående
lektors upp-
flyttning i
högre löne-
grad.
(Forts.)*

Herr Sörensson: Detta är, från en sida sedt, en mycket obetydlig fråga, hvarför jag ock kanske icke bort nu för första gången uppträda, men dock är den icke så obetydlig för de lärare, som den gäller. Ty om en lärare i början af sin ordinarie tjänstgöring kan få några hundra kronors löneökning, spelar detta icke någon obetydlig roll för honom.

Antalet lärare, som skulle komma i åtnjutande af fördelen att få tillgodoräkna sig högre lönegrad ett eller annat år förr, är så ringa, att frågan från statens synpunkt visserligen icke är af sådan betydelse, att den därför borde afslås; emellertid har man både föregående riksdag och i år sett, att utskottets skäl till att afstyrka denna framställning varit att utredning saknats. Det är icke lätt för den enskilde att åstadkomma utredning, men så godt sig göra låter har jag sökt att anskaffa sådan genom att till rektorerna vid de högre läroverken framställa skriftliga förfrågningar i ämnet. Rektorerna hafva ock välvilligt svarat mig och enligt deras upplysningar skulle det vara högst 12 eller 13 lärare, som skulle kunna tillgodoräkna sig ett eller annat, möjligen två eller tre, års föregående tjänstgöring.

Då frågan således icke är af någon betydelse för staten med hänsyn till den ökning i utgifter, som deraf kan föranledas, men deremot har stor betydelse för lärarne med deras små löner, får jag yrka bifall till herr Eklundhs motion.

Herr Billing: I motsats till de föregående talarne, som yrkat bifall till herr Eklundhs motion, får jag för min del yrka bifall till utskottets framställning. Jag gör detta icke därför, att jag i ringaste mån är af olika mening med dem om det önskvärda i att hvad herr Eklundh föreslagit en gång måtte vinna framgång, och jag kan tillägga, att det icke var jag ensam, som i utskottet hade sympati för den af honom gjorda framställningen. Denna sympati delades äfven af öfriga ledamöter å afdelningen. Det är, såvidt jag förstår, icke något tvifvel om att billigheten talar för hvad herr Eklundh före-

*Om ändrade
bestämmelser
angående
lektors upp-
flyttning i
högre lön-
grad.
(Forts.)*

slagit, men kammaren inser också ganska lätt, att det nästan är omöjligt för statsutskottet att yrka bifall till en framställning rörande en löneförbättring, då man icke ens vet huru många det är om hvilka förslaget gäller. Det har visserligen blifvit sagt, att här icke skulle vara fråga om flere än fyra lektorer, men det veta vi icke. Vidare veta vi icke något bestämdt derom huruvida bifall till denna motion kan komma att draga med sig lika berättigade framställningar från andra håll. Då frågan föreligger i så outredt skick, synes det mig alldeles omöjligt för Riksdagen att bifalla motionen, äfven om man, såsom jag, har liflig sympati för saken. Afdelningens mening har varit att Kongl. Maj:t skulle, på grund af den välvilliga motivering, hvarmed utskottet beledsagat sitt afstyrkande, till Riksdagen inkomma med utredning och framställning i ämnet, hvilken framställning då antagligen kommer att vinna bifall.

Jag anhåller om bifall till utskottets framställning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 14.

*Angående
förhöjdt
anslag till
högre skolor
för kvinlig
ungdom m. m.*

Herr Rodhe: När jag i dag gick upp i kammaren, hade jag tänkt, att jag skulle framställa yrkande om en mindre ändring i hvad utskottet här föreslagit, men då jag är mån om, att det förhöjda anslaget till flickskolorna blir bifallet, skall jag åtminstone tills vidare afstå från att göra något yrkande. Jag ber emellertid att få påpeka en omständighet, som i denna fråga synes mig vara värd att beaktas. Statsutskottet har för de flickskolor, som hittills icke åtnjutit statsunderstöd, såsom vilkor för erhållande af dylikt understöd föreslagit, att skolorna skulle från kommuner eller enskilda erhålla bidrag till samma belopp som statsunderstödet. Jag vill nu icke säga något om detta vilkor i och för sig; det kan ju vara billigt att detta kräfves af kommunerna. Men när man icke uppställt detta vilkor för de skolor, som redan hafva statsunderstöd, synes det mig att dessa blifva gynnade alltför mycket i jemförelse med dem, som hittills icke haft anslag. Man kan nemligen icke gerna tänka sig att en kommun, der det redan finnes flera flickskolor, såsom t. ex. Göteborg, redan i år skall befinnas villig att tilldela anslag åt alla, som deraf äro i behof. Då skulle emellertid dessa skolor, som icke få anslag af kommunen, gå miste om den fördel, som detta förslag åsyftar att bereda dem. Det synes mig därför, som om det vore billigt, om en öfvergångstid blefve bestämd — t. ex. tre till sex år — under hvilken tid vilkoret icke behöfde tillämpas för de skolor, som förut icke haft något statsunderstöd. Det kan ju hända, att det blott berott på en ren tillfällighet, att dessa skolor förut icke erhållit sådant understöd eller

att de icke fått det därför, att medlen icke räckt till, men att de kunna vara i mycket större behof af understöd än sådana skolor, som redan äro i åtnjutande deraf. Jag skulle kunna angifva ett par skolor i Göteborg, i fråga om hvilka detta är förhållandet. Det är då hårdt att dessa skolor troligen icke skola kunna komma i åtnjutande af den förmån, som här blifvit stäld i utsigt för dem. — Jag vill dock icke framställa något yrkande, så framt jag icke finner att flere ledamöter af kammaren beakta denna omständighet och anse densamma värd att föranleda ett yrkande.

*Angående
förhöjdt
anslag till
högre skolor
för gvinlig
ungdom m. m.
(Forts.)*

Herr Lemman: Jag har tillåtit mig att begära ordet, emedan jag emot statsutskottets utlåtande i denna punkt hyser några betänkligheter. Då jag emellertid väl vet, att det icke gagnar till mycket att framställa något yrkande gent emot statsutskottets mening, skall jag det möjligast korta, jag kan, upptaga kammarens tid.

Den ena af de betänkligheter jag hyser i fråga om denna punkt är af mera formel, den andra af materiell beskaffenhet.

Hvad nu beträffar den formella betänkligheten, skall jag endast med några få ord beröra densamma. Den består deri, att det synes mig ganska tvifvelaktigt, huruvida statsutskottet har den motionsrätt, hvaraf utskottet här begagnat sig. Hvarken i Kongl. Maj:ts proposition eller i de enskilda motionärernas förslag har upptagits det vilkor, att kommun eller enskilda donatorer skulle till skolans uppehållande lemna bidrag. Statsutskottet har emellertid tillsatt detta vilkor och, såsom jag har läst grundlagen, tror jag icke att utskottet haft rätt härtill. Men bedömandet af denna fråga öfverlemnar jag åt dem, som hafva större erfarenhet än jag beträffande grundlagens tolkning och tillämpning.

Äfven i materiell afseende synes mig emellertid statsutskottets förslag, särskildt i mom. b), icke vara fullt lyckligt. Här står: "att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lemna bidrag, hvars värde, för år räknadt, uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet". Jag tror att, om detta skulle blifva Riksdagens beslut, Kongl. Maj:t ofta skulle få ganska svårt att uträkna eller bestämma värdet af bidraget, hvilket jag skall be att få visa med några exempel, grundade på förhållandena i min hemort, hvilka jag känner till. I ett fall har skolan af kommunen fått både ny byggnad och tomt, i ett annat fall har den, då den började, för tio, femton år sedan, fått tomt. I ett tredje fall har skolan, vid inköp af sin tomt, beviljats nedsättning i det af drätselkammaren bestämda tomtpriset, och ett fjerde fall är, att det visserligen under diskussionen framhölls, att skolan till följd af det behjertansvärda ändamålet skulle få sin tomt för nedsatt pris, men att härom intet står i sjelfva beslutet. I ett femte fall har åter skolan under fem eller sex år uppehållits medelst bidrag af enskilda donatorer, men sedermera har skolans verksamhet gått bättre och då hafva dessa enskilda bidrag upphört. Och dessa exempel skulle kunna mångfaldigas i hundratal.

Huru skall nu Kongl. Maj:t kunna uträkna värdet på de bidrag, dessa skolor erhållit? Skall Kongl. Maj:t t. ex. i de fall, då skolan

*Angående
förhöjdt
anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom m. m.
(Forts.)*

erhållit tomt till nedsatt pris, gå tio, femton år tillbaka i tiden och uträkna då gällande tomtpris och sålunda — bestämma bidragets storlek?

Sjelfva idén i utskottets förslag synes mig ganska lycklig, men det förefaller mig, att det vore bättre, om frågan finge nödig utredning, innan beslut i ämnet fattas af Riksdagen. Med min åsigt, att statsutskottet icke har motionsrätt, kan jag dock icke föreslå att, såsom jag eljest skulle anse önskligt, Riksdagen ville till Kongl. Maj:t göra framställning om att Kongl. Maj:t ville till nästa Riksdag inkomma med utredning af frågan huru och under hvilka förutsättningar man skulle kunna af kommuner eller enskilde fordra bidrag till flickskolorna, men jag håller före att, äfven om en sådan framställning icke göres, Kongl. Maj:t ändock icke lär underlåta att beakta behofvet af dylik utredning.

I likhet med den föregående talaren vill jag äfven påpeka de orättvisor, som kunna uppstå till följd af den bråda öfvergång som, enligt utskottets förslag, skulle ega rum. Förhållandet har på många orter varit sådant, att en skola nätt och jemt kunnat draga sig fram, men att emellertid ännu en skola upprättats. Kommunen har väl varit villig lemna bidrag till *en* skola, men vill ej vidkännas kostnad för en andra. Följden blir nu enligt utskottets förslag, att, därför att denna senare skola icke får bidrag från kommunen, den ej heller kan få statsunderstöd.

Ehuru jag icke kan hafva något hopp om framgång åt den åsigt, åt hvilken jag här gifvit uttryck, måste jag dock yrka, att kammaren måtte afslå de af statsutskottet föreslagna vilkor i mom. a), b), c) och d), liksom att bestämmelsen i mom. g) om tillämpning af dessa vilkor måtte utgå, samt att kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition oförändrad och sålunda till högre skolor för qvinlig ungdom anslå 250,000 kronor, hvilket belopp, huru man än ser saken, icke torde vara för högt för det nyttiga ändamål, hvartill anslaget är afsedt.

Herr Säve: Äfven jag har stora betänkligheter emot de vilkor, statsutskottet ansett sig böra uppställa för statsbidragets utgående. De två föregående ärade talarne hafva i fråga härom särskildt fäst uppmärksamheten vid mom. b) och jag skulle därför icke behöfva nu beröra detta mom. Emellertid kan jag icke underlåta att framhålla mina betänkligheter i det hänseende, att jag betvivlar att det är så säkert, att flickskolorna kunna påräkna några vidare nämnda bidrag från de kommuner, som förut lemnat några betydligare bidrag till dem.

Ett annat vilkor, som synes mig icke mindre betänkligt, är det, som förekommer i mom. d), der det föreskrives, att den skola, som söker statsbidrag, skall lemna intyg från vederbörande eforalstyrelse om att anordningarna vid skolan äro i hygieniskt afseende tillfredsställande. Det förefaller ju visserligen, som om ett sådant vilkor vore den allra naturligaste sak, alldenstund de hygieniska anspråken måste företrädesvis tillgodoses, men den, som har kännedom om huru för-

hållandena äro vid flertalet flickskolor, vet, att dessa för närvarande äro i hygieniskt afseende mycket otillfredsställande. Till bevis härpå ber jag att få läsa upp ett yttrande, som förekommer i den senaste flickskolekommitténs betänkande af 1888 och hvilket just berör de hygieniska förhållandena vid flickskolorna. Kommittén säger nemligen i fråga härom följande:

Angående förhöjdt anslag till högre skolor för qvinlig ungdom m. m.
(Forts.)

“Att flickskolornas lokaler och deras inrättningar måste betecknas såsom i allmänhet från hygienisk synpunkt föga tillfredsställande, torde framgå redan af det faktum, att af de 118 skolorna endast 27 äro förlagda i för ändamålet enkom uppförda byggnader, men 91 i vanliga boningshus, således i lokaler, hvilka redan för en relativt obetydlig lärjungefrekvens måste anses ega ett otillräckligt mått af utrymme, ljus, luftvexling o. s. v. Och äfven af de 27 skolhus, hvilka uppgifvits vara enkom för ändamålet uppförda, torde knappt halfva antalet i någon mån motsvara hygienens fordringar, enär deras byggande ofta varit ledt af personer, som saknat noggrannare kunskap om dessa“.

Jag behöfver icke läsa upp mera för att visa, att de hygieniska förhållandena vid flickskolorna icke är fullt tillfredsställande, och jag betviflar därför, att eforalstyrelserna, hur välvilliga de än må vara mot dessa skolor, skola kunna i detta hänseende afgifva sådana yttranden, att Kongl. Maj:t med stöd af dem skall kunna bevilja de ansökningar om bidrag, som kunna göras. Det förefaller mig också bra hårdt att, då flickskolornas egare i allmänhet hafva mycket knappa penningtillgångar att förfoga öfver, och skolorna därför hitills måst draga sig fram med dåliga lokaler, fordra, att dessa lokaler skola vara i tillfredsställande skick, innan skolorna kunna få statsbidrag. Det tyckes mig tvärtom vara ett naturligare tillvägagående att först utdela statsbidragen och såmedelst sätta skolorna i tillfälle att skaffa sig bättre och mera ändamålsenliga lokaler.

Jag skall, på grund af hvad jag nu anfört, instämma i det af herr Leman framställda yrkandet.

Herr Billing: Innan jag går in på sjelfva hufvudfrågan, anholder jag att först få göra ett yrkande om en liten formel ändring i utskottets förslag under punkten c), nemligen att efter ordet “lärjungar“ måtte tilläggas dessa ord “i klasser öfver de förberedande“. Jag gör detta förslag för att undvika möjligt missförstånd och därför att samma yrkande kommer att göras ordagrant likalydande i Andra Kammaren. Bifall till detta yrkande förändrar icke meningens eller syftets i utskottets hemställan.

Så vill jag med några ord besvara de invändningar, som gjorts mot utskottets förslag. Hvad då först beträffar den invändningen, att utskottet här skulle hafva gått öfver sin grundlagsenliga rätt och tilltrött sig att väcka motion i frågan, så kan jag icke för min del biträda denna invändning, och inom statsutskottet har icke varit den allra ringaste tvekan om utskottets rätt att för beviljandet af anslaget uppställa dessa villkor. Alldeles visst är också, att statsutskottet och Riksdagen mångfaldiga gånger förut gillat ett sådant sätt att gå till

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvintlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

väga eller åtminstone deremot icke gjort invändningar från grundlagens synpunkt sedt.

Den andre talaren i ordningen vände sig mot formuleringen af vilkoren under mom. b), särskildt mot orden "bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till samma belopp som statsunderstödet", och anmärkte, att det kan blifva för Kongl. Maj:t mycket svårt att uträkna detta värdes verkliga belopp. Jag vill visst icke bestrida, att detta uttryck kan gifva anledning till den gjorda anmärkningen och att det också kan blifva svårt nog för Kongl. Maj:t att göra en exakt uträkning, men jag, som beträffande här förevarande fråga står i mitt sinne på samma ståndpunkt som den talaren, anser det verkliga vara en fördel, att man kan i fråga om det under mom. c) upptagna vilkoret räkna litet olika. Naturligtvis är det utskottets mening, att man här skall räkna *in bonam partem* för vederbörande. Jag anser obestämdheten såsom en verklig fördel.

Vidare anmärkte talaren, att det behöfts bättre utredning, innan man uppställde dessa vilkor. Äfven detta anser jag riktigt, och äfven utskottet ansåg det riktigt. Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet har sagt detsamma på sid. 40 i slutet af andra stycket, der utskottet uttalat den åsigten, att, för den händelse erfarenheten framdeles skulle gifva vid handen, att ändring af de föreslagna stadgandena borde i ett eller annat hänseende vidtagas, framställning till Riksdagen i sådant syfte icke torde uteblifva.

Den siste talaren anmärkte mot utskottets förslag under mom. d) att det skulle uppstå svårigheter för flickskolorna att skaffa sig tillfredsställande lokaler och för eforalstyrelserna att gifva intyg derom. Det är visserligen något berättigadt i denna invändning, men å andra sidan måste man fasthålla, att det icke är för mycket begärdt, att läroverken hafva lokaler, som icke äro helsofarliga för lärjungarne. När nu lagts i eforalstyrelsens hand att vitsorda, huru detta vilkor uppfylles, så kunde vi på afdelningen icke tänka oss en på samma gång lämpligare och mildare myndighet att öfverlemnna profningen åt. Under sådana förhållanden tror jag icke, att detta vilkor är farligt. De föregående talarne hafva yrkat bifall till Kongl. Maj:ts framställning, och hade jag den ringaste förhoppning att få bifall till detta yrkande i Riksdagen, så skulle jag med all kraft, jag har, yrka detsamma. Mina kamrater på afdelningen veta, huru jag kämpat derför, då jag der yrkade bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men sådant var alldeles omöjligt att åstadkomma. Man hade föreslagit många vilkor, som voro mycket svårare än de, som här äro upptagna. Särskildt vill jag hänvisa herrarne till den reservation, som afgifvits af ledamöter från Andra Kammaren. Dessa reservanter hafva icke sagt, hvaremot de reserverat sig, men det ligger en ofantligt stor fara begrafven i denna tysta reservation. Den går nemligen ut på — det ber jag herrarne med tanke på en möjligen blifvande gemensam votering mycket noga akta på — att de vilkor, som här upptagits, skulle gälla icke blott nya läroverk, icke blott de gamla läroverken, då de skulle få ökad anslag, utan hafva retroaktiv verkan, så att alla, som hittills haft statsanslag, skulle förlora detta, om icke alla dessa

vilkor af dem kunde uppfyllas. Denna reservation innebär således ett farligt anslag mot de nuvarande flickskolorna, och ett bifall till denna reservation skulle så långt ifrån bidraga att förbättra flickskolornas ställning, att det skulle i hög grad försämra den, hvadan jag, hellre än att bifalla reservationen, skulle rösta för afslag på hela Kongl. Maj:ts proposition. När innehållet i reservationen framställdes såsom fordran, uttalade jag såsom min mening, att jag icke kunde under några omständigheter vara med derom och endast under förutsättning, att vilkoren icke tillades retroaktiv verkan, kunde inlåta mig på arbetet att uppställa några vilkor.

Jag kan nu slutligen vända mig mot det yrkande, som kommit fram i utskottet från Andra Kammarens reservanters sida — jag hoppas, att det icke kommer fram här — att alla vilkoren skola hafva retroaktiv verkan. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det icke föreligger någon den allra ringaste anledning att göra ett sådant attentat mot de nuvarande flickskolorna. Hade icke Kongl. Maj:ts kommit med förslag om ökad anslag till flickläroverken, hade det säkert icke fallit någon ledamot af Riksdagen in att såsom vilkor för hittills utgående statsanslag uppställa några nya vilkor. Det är då icke rimligt att uppställa nya vilkor för annat än delaktighet i det ökade anslag, som må föranledas af Kongl. Maj:ts framställning.

Vidare ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att genom bifall till denna reservation man skulle gå till väga på ett sätt, som mycket strider mot all hittills följd riksdagspraxis. Det har ju ansetts vara temligen fastslaget, att på ordinarie anslag och dess fortsatta utgående kunde man lita. Nu hafva af detta ordinarie anslag bidrag lemnats till vissa flickskolor. Dessa hafva naturligtvis vid uppgörandet af sin budget beräknat delaktighet i statsanslaget såsom sin säkraste tillgång, på basis deraf ordnat sina lokaler, skaffat lärare och lärarinnor o. s. v., och då kan det icke annat vara än mycket våldsamt, att, därför att man söker att få ökad anslag till flickskolorna, dessa läroverk skola beröfvas ett anslag, som de fått på hand och gjort räkning på. Detta är nu hvad som är egentligen farligt för dessa läroverk i den framställning, som jag här håller i min hand. Jag är förvissad om att det icke kommer i fråga, att Första Kammaren lyssnar till en så hård åtgärd, men jag har velat utveckla för herrarne detta, då reservanterna icke uttalat, hvad deras reservation går ut på. Det hade kanske icke fallit herrarne in att gissa, hvad reservationen innebär. Jag har gjort denna framställning af saken för att allvarligt anhålla, att, om det skulle blifva — men jag hoppas, att det icke så blir — fråga om gemensam votering i detta stycke, alla de, som hafva något hjerta för de nuvarande flickskolorna och veta huru väl de behöfva att få detta anslag och huru svårt de skulle få att uppfylla dessa vilkor: att af kommunerna skaffa bidrag o. s. v., ville afgifva sin röst för utskottets framställning. Mycket hellre än utskottets förslag ville jag hafva Kongl. Maj:ts proposition, men då det är alldeles uppenbart, att för framgången häraf icke finnes den ringaste utsigt, gör man bäst i att bifalla hvad utskottet efter mångfaldigt parlamentärande och diskute-

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
Forts.)*

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinnlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

rande kommit till, och anhåller jag alltså om bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Jag har icke haft någon betänklighet mot att bifalla utskottets förslag.

Orsaken, hvarför jag begärt ordet, är, att jag med anledning af diskussionen blifvit något tveksam om hvad meningen är med mom. litt. b) i utskottets hemställan. Det lyder:

“b) att kommuner eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lemna bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet;“

Der står ordet “*lemna*“. Detta har jag trott betyda, att det var fråga om bidrag, som allt fortfarande är efter år skulle utgå lika med det bidrag, staten gifver. En talare har emellertid framhållit svårigheterna vid tillämpningen af detta vilkor i mom. b), och såsom exempel har han omnämnt de förhållandena, att i forna dagar upplåtits tomt till byggande af skolhus; eller att skolhus blifvit skänkt till skolan; eller att i forna dagar enskilda personer sammanskjutit något belopp till skolhus. Är då meningen, att en sådan i forna dagar gifven förmån eller gåfva skall tagas i betraktande, då det gäller att få fram samma belopp som statsunderstödet? I så fall är det tydligt, att uttrycket i statsutskottets hemställan borde varit ett annat. Är det deremot meningen, att det skall vara ett år efter år utgående bidrag, är uttrycket riktigt.

Jag har velat framhålla detta, på det att statsutskottets ledamöter må förtydliga sin mening, så att icke någon tveksamhet derom må förefinnas.

Herr Billing: Till svar på den framställning, den siste ärade talaren gjorde, ber jag få lemna följande upplysningar.

Så vidt jag förstått diskussionen inom andra utgiftsafdelningen och inom statsutskottet, menas här med orden “*lemna bidrag*“ etc., att en skola genom bidrag af kommun eller enskild donator har en inkomst motsvarande det, hvartill statsunderstödet uppgår. Således, om man åt en skola för tio år sedan byggt hus, får vid bidragets bestämmande beräknas räntan af byggnadssumman, hvilken skolan ju alltjemt åtnjuter, såsom hyreshjelp. Det är ett sådant bidrag, som här omtalas. Om vidare någon gjort en donation, af hvilken skolan åtnjuter räntan, är denna ränta således också ett dylikt alltjemt utgående bidrag. Deremot tror jag icke, att, om t. ex. några enskilda personer för tio år sedan sammanskjutit medel för att sätta skolan i gång och dessa medel ej mera finnas kvar, dessa få beräknas. De äro ett redan förtärdt kapital, af hvilket skolan icke åtnjuter räntan, och få således icke räknas såsom ett allt fortfarande utgående bidrag.

Herr Wieselgren: Jag får verkligen säga, att jag tycker, det statsutskottet skulle kunnat på ett klarare vis formulera denna punkt. När jag läste den, fick jag samma uppfattning som den näst före-

gående ärade talaren, men af diskussionen i dag har jag blifvit nödgad att mera kritiskt granska ordalydelsen, och jag erkänner, att den lemnar rum för olika tydningar. Här står, "att kommun eller enskilde donatorer till skolans *uppehållande* lemna bidrag" etc. Nu har af en föregående talare påpekats, att bidrag kunna hafva lemnats äfven för skolans *upprättande*; och bidrag, hvilka lemnats för detta ändamål, kunna ju ock genom ränteafkastning eller på andra sätt, såsom den siste talaren påpekade, lemna tillskott, hvilka kunna anses lemnade för det löpande året. Meningen är äfven oklar i den delen af punkten, der det heter: "*hvars värde* för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet."

Angående förhöjdt anslag till högre skolor för gvinlig ungdom m. m.
(Forts.)

Det förefaller mig med afseende härå lämpligt, att denna punkt återremitteras till utskottet, för att en formulering, som mindre gifver anledning till olika tydningar, må kunna åstadkommas. Dock vill jag icke härom framställa något yrkande, så vida icke andra ledamöter i kammaren anse sig böra göra det.

Herr Törneblad: De anmärkningar, som af två föregående talare blifvit framställda mot affattningen af mom. b), hafva nog åtskilliga skäl för sig, men om man ser på utskottets motivering, sådan den förekommer på slutet af sid. 39, torde deraf framgå, att meningen varit, att äfven sådana bidrag, som blifvit lemnade för längre tid tillbaka, kunna och böra räknas. Der heter det nemligen, att det synes "utskottet kunna med skäl ifrågasättas, huruvida icke kommun eller enskilde borde till skolans uppehållande i en eller annan form lemna så stort bidrag, att dess värde, för år räknadt, motsvarar minst det belopp, som staten för ändamålet tillskjuter." Här af ser man äfven tydligt, att med uttrycket "skolans uppehållande" förstås betryggandet af skolans existens och det äfven för framtiden, men ej skolans fortgående i motsats mot dess "upprättande". Tillägget "i en eller annan form" gör det också klarare, att bidragen kunna vara lemnade vare sig på en gång eller på andra sätt.

Det kan ju vara möjligt, att meningen kunde göras ännu tydligare, men det torde vara ganska betänkligt, om man, genom att allt för mycket fästa sig vid en tydning, som möjligen kan gifvas åt uttrycket i fråga, skulle framkalla en återremiss, hvars verkan på hela saken omöjligen kan beräknas.

Först och främst ber jag att få erinra om, att enligt komitébetänkandet af år 1888 det är ganska många skolor, som redan kommit i åtnjutande af bidrag eller, såsom jag skulle vilja säga, medverkan dels från äldre tider tillbaka och dels också från nyare tider, hvilken medverkan, för år räknadt, dock icke i alla fall är till beloppet exakt uppgifven i siffror eller kunnat så uppgifvas. Det skulle nu vara hårdt att beröfva dessa skolor andel i statsanslaget genom en ogynsam tolkning af vilkoret om bidrag från kommuner eller enskilde. Vidare får jag anmärka, att mom. b) icke är afsedt att i alla händelser gälla i fråga om de äldre skolor, som redan fått åtnjuta statsanslag. Af dessa äldre skolor torde ock de flesta redan mottagit bidrag af ifrågavarande slag. För dessa skolor kan vilkoret således

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

ega betydelse blott i det fall, att de begära förhöjning af statsanslaget, men icke om de låta det blifva vid det gamla. En återremiss kan således i förevarande fall blott leda till ett upprifvande af frågan.

Utom hvad afdelningens ordförande redan meddelat om förhandlingarna i utskottet, kan jag säga, att dessa förhandlingar temligen tydligt visat, att det finnes ett parti — icke så obetydligt till antalet och hvars talan inom utskottet förts med ganska mycken talang — hvilket parti önskar en nedsättning af statsanslaget, icke till 100,000 kronor, utan till 50,000 kronor, och uppenbart är, att, om i denna kammare beslutes för mycken ändring i villkoren, de bemödanden, som otvifvelaktigt komma att göras i Andra Kammaren att få beloppet nedsatt, lättare kunna få framgång, än hvad annars skulle vara händelsen. Och det var icke blott de extrema sparsamhetsskäl, som af denna åsigts målsmän framförts, utan de hafva också grundat sin hemställan på en uppfattning och mening om flickskolornas betydelse för medelklassens och de lägre klassernas barn, hvilken uppfattning och mening icke var gynsam för statsanslagets utsträckning. Möjligen kunde de dock i viss mån finna sig tillfredsställda, om åtminstone garantier förefunnes för att de särskilda orterna skulle känna sig så lifligt intresserade för skolföretagen, att man icke skulle behöfva hysa den fruktan, som nu tydligt framskymtade, att statsanslaget i framtiden skulle behöfva allt för mycket förhöjas eller lemnas till skolor, som i orterna icke egde tillräckligt understöd.

Under sådana förhållanden förefaller det mig klokast att icke i utskottets förslag göra annan ändring än den af herr Billing föreslagna, hvilken ändring endast innebär ett uppreparande af hvad som står i en föregående punkt, om nemligen här icke skulle kunna påfinnas någon klar och tydlig formulering af punkten, hvars antagande på rak arm dock alltid är vanskligt. Deremot fruktar jag, att en återremiss skall skada frågan så mycket, att den kan leda till dess fullständiga sönderrifvande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag med den af herr Billing föreslagna redaktionsförändringen.

Herr Boström, Filip: Jag begärde ordet med anledning af herr Wieselgrens anförande, hvori han uttalade önskan om återremiss af denna punkt. Denna hemställan har redan uppkallat talare, som gjort invändningar emot frågans återremitterande, och då jag är en af dem, som undertecknat petitionen i ämnet och jag finner en ofantlig disproportion råda emellan de anslag, som utgå till flickskolorna, 154,000 kronor, och anslagen till gosskolorna, 3,000,000 kronor, måste jag, såsom en varm vän af det ifrågavarande anslaget förhöjning, uttala min förhoppning, att kammaren ej heller måtte besluta en sådan återremiss. I likhet med den närmast föregående talaren är jag nemligen öfvertygad om, att, i fall frågan efter det myckna arbete, utskottet haft med villkorens formulering, skulle återkomma till utskottet, hela anslagsförhöjningen skulle riskeras.

I likhet med flere föregående talare har äfven jag varit tveksam om, huru bestämmelsen om bidragen skulle förstås. För min del

hade jag ansett, att bidragen skulle bestå antingen i årsräntor, som tillkomme läroverken, eller i eljest från det ena eller andra hållet inflytande årsbidrag. Nu hafva vi af ordföranden på afdelningen hört, att, enligt hans uppfattning, dit äfven skulle räknas ränta på de kapital, som blifvit nedlagda på skolhusens uppförande. Som jag icke delat denna uppfattning, torde väl, enligt min åsigt, en bättre redaktion af punkten kunna ske. Nu har emellertid utskottet på sid. 40 gjort följande uttalande: "Utskottet, som i vissa fall hyst tvekan, huru dessa vilkor och grunder borde på lämpligaste sätt afvägas, har emellertid, då, för den händelse, att erfarenheten framdeles skulle gifva vid handen, att ändring af hithörande stadganden bör i ett eller annat hänseende vidtagas, framställning till Riksdagen i sådant syfte icke lärer uteblifva, funnit sig böra tillstyrka följande" etc. Jag är på grund häraf fullkomligt öfvertygad om, att, i fall Kongl. Maj:t, sedan ärendet dit inkommit, skulle finna de nu beslutade vilkoren otydliga i ett eller annat afseende, Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att till nästa Riksdag göra framställning om den ändring deri, som Kongl. Maj:t kan finna af omständigheterna påkallad.

På grund häraf ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med det af herr Billing föreslagna tillägg.

Herr Wieselgren: I mitt föregående yttrande påpekade jag den bristfälliga formulering, detta förslag uti förevarande moment erhållit, och jag kunde för min del icke se någon annan utväg att få det förbättradt än genom en återremiss till utskottet; men jag tillade dock, att jag icke ville i detta afseende göra något yrkande, helt enkelt af opportunitetsskäl. Då jag föregående gången hade denna åsigt, har jag nu uti densamma blifvit ytterligare bestyrkt af hvad ett par talare yttrat rörande förhållandena inom utskottet och den eventuella utgången af ett tillfälle för utskottet att å nyo taga frågan under behandling. Icke heller nu vill jag därför göra något yrkande om återremiss.

En utväg att utan hvarje rättelse komma förbi skäret vore, om kammaren kunde förena sig om ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag i frågan. För detta skulle jag helst yrka och rösta. Men jag är dock allt för gammal riksdagsman för att icke uppskatta vigten af de skäl, utskottsafdelningens ordförande här framhållit, och jag tror såsom han, att risken härvidlag blefve allt för stor.

Jag kan således icke, fastän jag innerligt gerna skulle se, att flickskolorna finge ett vida kraftigare handtag än det, som statsutskottet här föreslagit, vara blind för möjligheten, att, derest man i kammaren drifver saken längre, än utskottet föreslagit, följden icke skulle blifva till gagn, utan till skada för nämnda skolor; och därför inskränker jag mig till det yrkandet, att statsutskottets förslag med den af afdelningens ordförande gjorda förändringen måtte bifallas.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels, af herr *Billing*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i momentet

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
quinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

c) näst efter orden "hvar och en af dess lärjungar" tillades: *i klasserna öfver de förberedande*, och dels att kammararen, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermere gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, samt derefter på bifall till hvart och ett af förenämnda yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr Billings förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Herr Rodhe: Jag har icke kunnat annat än dela den glädje, som i vida kretsar framkallats af Kongl. Maj:ts ifrågasvarande af statsutskottets tillstyrkta förslag, men denna glädje har dock något minskats vid aktgifvande på vilkoren, som Kongl. Maj:t föreslagit skola fästas vid den förmån, som erbjudes. Det föreslås nemligen som vilkor för åtnjutandet af statsunderstöd för undervisning i qvinlig slöjd, att denna undervisning skall pågå 4 timmar i veckan under 8 månader. Jag hemställer till herrarne, huruvida det egentligen är möjligt att under den mörkaste årstiden komma ut med en undervisning af 4 timmar i veckan. Inspektörsrådet 1894 tillstyrkte enhälligt vilkorets bestämmande så, att undervisningen skulle fortgå minst 6 månader, och jag har från min hembygd erfarit, att det åtminstone der möter den allra största svårighet att utsträcka ifrågasvarande undervisning längre. Sex timmar om dagen pågår undervisningen i läsämnen. Tillägger man nu en sjunde timme för undervisningen i slöjd, så kommer man in på de mörka timmarne, och utom olägenheten, att skolorna måste anskaffa belysning, hvilken de i de flesta fall för närvarande sakna, uppstår den mycket större, att barnen måste vandra den ofta icke obetydliga vägen hem i mörker. Nu skulle man kunna säga, att, der undervisningen i läsämnen pågår hvarje dag, *en dag* i veckan, nemligen lördagen, som får vara fri från läsning, kunde användas till slöjd. Men åtminstone i Göteborgs och Bohus län är förhållandet det, att det i en mängd skolor läses endast hvar annan dag och på lördagen tre timmar; man kan då icke gerna fordra, att på lördagen till dessa tre skulle läggas ytterligare fyra timmar för slöjdundervisning. Dessutom meddelas i Göteborgs och Bohus län slöjdundervisningen i de flesta skolor uti icke mindre än 162 af 220 af småskolelärarinnor, och äfven om dessa gäller det till stor del, att de undervisa endast hvarannan dag; många af dem hafva också flyttande småskolor, i hvilket fall lördagen oftast är anslagen till s. k. roteförhör. Att förlägga undervisningen i slöjd till lördagarne, möter sålunda stora svårigheter.

Hvarför har Kongl. Maj:t frångått inspektörernas förslag, kan

*Anslag till
undervisning
i qvinlig
slöjd.*

man fråga. Måne i det syftet att undervisningen skall drivas upp så mycket som möjligt, och så stor skicklighet som möjligt åstadkommas hos eleverna? Jag vill då påpeka, att i Göteborgs och Bohus län, der undervisning i qvinlig slöjd ganska allmänt meddelas i folkskolorna, har undervisningen i nära nog hälften af dessa meddelats under blott sex månader och i en stor del endast under 20 à 25 veckor. Resultatet har emellertid ändå blifvit synnerligen godt, såsom äfven vitsordades på det i fjol hållna landtbruksmötet i Uddevalla, der en utställning egde rum af alster af qvinlig slöjd.

Då jag uppfodrats dertill, har jag ansett mig pligtig att framhålla mina betänkligheter mot Kongl. Maj:ts förslag, och jag kan icke tillbakahålla ett yrkande på att vilkoret om 8 månaders undervisningstid måtte förändras så, att tiden bestämes till "minst 6 månader".

Således tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka, att såsom vilkor för åtnjutande af statsunderstöd för undervisning i qvinlig slöjd måtte stadgas, att undervisningen skall pågå 4 timmar i veckan under minst 6 månader om året.

Herr Billing: Då statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet icke är närvarande och kan afgifva svar på framställda frågan rörande anledningen till att Kongl. Maj:t i fråga om vilkoren för åtnjutande af anslag till slöjdundervisning frångått det råd, som gafs af folkskoleinspektörerna vid deras möte, vill jag försöka lemna detta svar.

Om man jemför Kongl. Maj:ts framställning och den i ärendet väckta motionen och något tänker på innehållet af dessa båda, finner man, att tvenne skilda principer i dem göra sig gällande. För det kongl. förslaget ligger den uppfattningen till grund, att slöjdundervisningen är ett stycke af undervisningen i allmänhet samt har en rent pedagogisk betydelse. Den har sålunda ett rent pedagogiskt syfte, men egentligen icke eller åtminstone ej i första rummet någon betydelse i fråga om meddelandet af skicklighet i slöjd. Den enskilda motionen hvilat på en annan princip, nemligen intresset för slöjdundervisningen i och för sig sjelf, hvilat på sträfvandet att åstadkomma skicklighet hos de slöjdande, oafsedt den pedagogiska sidan af saken. Då Kongl. Maj:t betraktat slöjdundervisningen från den pedagogiska synpunkten, har han naturligtvis velat ställa detta ämne såsom ett vid sidan af de andra ämnena i skolan, och derifrån har han kommit till att utsträcka undervisningen i slöjd till samma tid, som tilldelats de öfriga läroämnena. Af denna anledning har han ändrat vilkoret från sex till åtta månader. Nu är det tydligt, att man kan betrakta slöjdundervisningen äfven från den andra synpunkten och blott taga hänsyn till det gagn, som slöjdundervisningen i och för sig sjelf har, oafsedt det pedagogiska inflytandet.

Jag vill för min del gifva den förre talaren rätt deruti, att genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag slöjdundervisningen icke skulle kunna införas i många skolor i vårt land, der dess införande vore möjligt, i fall undervisningskursen inskränktes till sex månader. Jag vill också nämna, att vi på afdelningen — utskottet har egentligen

*Anslag till
undervisning
i qvinlig
slöjd.
(Forts.)*

*Anslag till
undervisning
i gvinlig
slöjd.
(Forts.)*

icke talat derom — hade starka sympatier för inspektörernas förslag angående sex månaders undervisningstid, men vi ansågo dock, att det icke borde tillkomma utskottet, och det förekommer mig, som det icke heller borde tillkomma Riksdagen att i en ren undervisningsfråga göra ändring i Kongl. Maj:ts framställning. Då nu dertill kommer, att för erhållande af statsunderstöd till slöjdundervisning för flickor alldeles samma vilkor äro uppställda som i fråga om slöjdundervisningen för gossar — och det är väl skäl, att vilkoren äro desamma, och att, om tiden, åtta månader, är för lång, den bör äfven inskränkas för gossarne — så synes det mig på grund af hvad jag anfört och särskildt med hänsyn till detta sista, att nemligen undervisningen för flickor bör ordnas på samma sätt som undervisningen för gossar, vara riktigast att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, och anhåller jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Rodhe*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i afseende på det föreslagna vilkoret om tiden för undervisningen uti ifrågavarande ämne, att denna undervisning skulle pågå minst fyra timmar i veckan under minst sex månader af året.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bitall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 17—19.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

*Om höjning
af en lektors-
lön vid
tekniska
elementar-
skolan
i Borås.*

Herr *Billing*: Såsom herrarne finna, hafva herr *Kerfstedt* och jag anmält reservation mot utskottets hemställan i denna punkt, och jag anser mig därför böra yttra några ord i frågan.

Det förhåller sig så, att tekniska skolan i Borås i öfrigt är likställd med motsvarande läroanstalter i Norrköping och Malmö, men af dess lärare är lektorn i byggnadskonst sämre ställd än hans kamrater, i det han har 500 kronor mindre lön än desse. Nu har Kongl. Maj:t på framställning af nämnda skolas styrelse begärt, att lönen skulle höjas till samma belopp som hans kamraters.

Härför har ett skäl anförts, som jag för min del finner tillräckligt talande, nemligen att, när stadgan om undervisningen vid de tekniska skolorna utkom, det sades, att endast *tills vidare* lärareu i byggnadskonst i Borås skulle vara lägre aflönad än kamraterna. Nu har detta "tills vidare" räckt i 19 år, och det tycks då vara på tiden, att det interimistiska tillståndet upphör.

Vidare får man väl medgifva, att det kanske icke är så alldeles riktigt, att, då skolorna för öfrigt äro likställda med hvarandra, lärarne vid en skola hafva bättre aflöning än vid en annan. Dertill kommer, att en aflöning af 3,000 kronor för en lärare i byggnadskonst väl icke kan anses vara hög, ännu mindre för hög, då man vet, att personer, som äro kompetenta att vara lärare i detta stycke, hos enskilde industriidkare kunna erhålla mycket högre aflöning.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att Borås stad visat mycket stort intresse för denna skola och i oktober månad förlidet är anslagit icke mindre än 56,500 kronor till skolbyggnadens förbättrande. Det synes mig därför, att Kongl. Maj:t anfört tillräckligt talande skäl för denna löneförhöjning.

Härtill kommer ännu en sak, hvarpå jag vill fästa herrarnes synnerliga uppmärksamhet. Det enda egentliga skälet, utskottet anfört för sitt afstyrkande, är det, att eleverna vid Borås' tekniska skola äro så få, icke flera än 31. Nu ber jag få tala om, att detta statsutskottets yttrande hvilat på ett misstag. Utskottet är oskyldigt till sitt misstag, ty denna siffra är tagen från statsrevisorernas berättelse, i hvilken en felaktighet insmugit sig. Man har såsom elevernas antal vid Borås' tekniska skola uppgifvit antalet elever vid väfskolan i Borås. Elevernas antal vid tekniska skolan uppgår till 73 och föregående termin var det 75. Statsutskottets afstyrkande hvilat således på en framställning, som är ett misstag och sålunda alldeles faller undan.

Då nu det enda skälet, som antörts för afslag, är grundadt på ett oskyldigt, men faktiskt misstag, men de skäl, Kongl. Maj:t anfört för sin framställning, icke äro misstag, utan alldeles rigtiga, yrkar jag afslag på utskottets och bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Fränckel: Det är alldeles riktigt som den sist ärade talaren anförde, att den siffra, som står uppgifven såsom motiv i statsutskottets betänkande, härleder sig från statsrevisorernas berättelse, och att denna siffra såsom varande oriktig bör rättas till 75. Om således icke något annat skäl förefunnes — och jag medgifver, att statsutskottet icke heller anfört något annat för sitt afslagsyrkande — borde man, på sätt den ärade talaren anförde, utan vidare bifalla Kongl. Maj:ts proposition; men efter mitt förmenande och enligt den åsigt, som äfven gjorde sig gällande i utskottet, finnes det äfven andra skäl. Om man går tillbaka till 1874 års komité, som yttrade sig angående de tekniska elementarskolornas beskaffenhet, skall man finna, att redan denna komité framhöll önskvärdheten deraf, att icke alla fyra tekniska skolorna skulle förses med så fullständiga lärokurser i byggnadskonst, som här varit ifrågasatt, utan föreslog dertill endast Norrköping och Malmö, men Örebro och Borås fingo den uppsättning, som nu tillämpas. Bland de skäl, som denna komité anförde för ett sådant arrangement, var äfven det, att man vid dessa skolor i orterna så mycket som möjligt borde taga hänsyn till de speciella industrier, som förefunnes inom de särskilda orterna, och då stälde man i utsigt såväl den nuvarande väfskolan i Borås, som passade för dess industrier, som äfven komplettering af tekniska skolan i Örebro. Man hade

Om höjning af en lektorslön vid tekniska elementarskolan i Borås. (Forts.)

*Om höjning
af en lektors-
lön vid
tekniska
elementar-
skolan
i Borås.
(Forts.)*

således redan då tänkt sig en skilnad mellan dessa fyra skolor. Då kan ju fråga uppstå, huruvida förhållandena nu hafva ändrats derhän, att det kan vara lämpligt att utvidga skolan i Borås äfven i afseende på undervisningen i byggnadskonst. Jag för min del vill ju icke motsätta mig, att allt användes på den tekniska undervisningens förkofran som kan offras, men, mine herrar, jag tror, att man går i oriktig riktning, om man i afseende på dessa tekniska skolor alltför mycket splittrar sina krafter, och jag tror således, att en utvidgning af lärokurserna vid denna skola i den riktning, som nu blifvit föreslagen, kan hafva vissa principiella betänkligheter. Jag ber i det fallet få lemna den upplysningen, att utom det anslag till väfskolan i Borås, som utgår på sjetta hufvudtiteln och utgör 4,800 kronor, har redan tekniska skolans i Borås stat sprungit upp till 25,646 kronor för endast aflöningar. Sammanlägger jag dessa siffror, finner jag, att det anslag, som nu användes för den tekniska undervisningen i Borås, nära nog går upp till det belopp, som af statsmedel utgår för Chalmerska slöjdskolan i Göteborg; och då får man i alla fall medgifva, att Chalmerska skolan såsom sådan har en vida större uppgift att fylla. — Det anfördes äfven i utskottet, att sedan Borås numera fått jernväg på Göteborg, möter det ingen svårighet för den, som vill fortsätta kursen i högre ämnen, att begagna sig af Göteborg och komplettera sig i dessa vid Chalmerska skolan derstädes. Det enda hufvudsakliga skäl, som syntes oss vara anfördt i Kongl. Maj:ts proposition för likställigheten, var faktiskt detta, att då två andra tekniska elementarskolor hafva utvidgade kurser i byggnadskonst, borde också läroverket i Borås hafva det.

Jag har nyss tagit mig friheten anförda det skäl, hvarför enligt mitt förmenande det vore ett bortslösande af krafter och en splittring i detta afseende, och jag anser det vara så mycket mindre betänkligt att antaga utskottets förslag, som man här redan eger en i staten upptagen aflöning för en lektor i berörda ämnen å 2,500 kronor med två ålderstillägg. Nu har man såsom motiv för höjande af denna lön framhållit, att man vore rädd att förlora en skicklig lärare, emedan han sökt sig till en annan skola. Jag hemställer, huruvida detta är en olägenhet. Enligt mitt förmenande är det just i det primära skick, hvori de tekniska elementarskolorna befinna sig, en fördel, att i detta fall friska krafter få försöka sig, och de respektive lärarne icke allt för länge bindas vid de lägre kurserna. Dessa skäl föranledde utskottet att göra den ifrågasatta ändringen, och då jag föreställer mig, att ett sådant beslut sannolikt blir Andra Kammarrens, anser jag mig böra yrka bifall till detta utskottets förslag.

Herr Kerfstedt: Den siste ärade talaren har anfördt statsutskottets betänkligheter mot den lönetillökning, som skulle tillgodokomma lektorn i byggnadskonst med flera ämnen vid tekniska skolan i Borås. Han har äfven anfördt nödvändigheten för och nyttan af att lägre läroanstalter vore organiserade på olika grunder, allt efter de olika platsernas behof af teknisk undervisning. Ingen af utskottets ledamöter har heller bestridit riktigheten af denna princip, men der-

emot har hvarken i utskottet eller af den siste ärade talaren anförts någon giltig grund eller anledning, hvarför en lektor i Borås skulle kunna draga sig fram på billigare aflöning, än en lektor i samma ämnen i Malmö eller Norrköping kan göra. Jag anser för min del i högsta grad obilligt, att tekniska skolan i Borås, som har samma uppgift som de andra lägre tekniska läroanstalterna, skall hafva lägre aflöningsstat. Den siste ärade talarens anvisning på lämpligheten af, att de lärjungar, som förut endast haft Borås att tillgå för sina tekniska studier, numera med samma fördel skulle kunna vända sig till Göteborg, sedan dessa städer kommit i direkt jernvägsförbindelse med hvarandra, anser jag vara vilseledande, ty den tekniska läroanstalten i Göteborg är en högre skola, redan förut till trängsel besökt af lärjungar. I tekniska institutet i Göteborg äro inträdesfordringarne större än i Borås, der ynglingar med svagare underbyggnad kunna intagas för att genomgå en mindre vidtomfattande kurs än på förstnämnda ställe. Skulle man nu vägra tekniska läroanstalten i Borås nödvändiga medel för förkofran och utveckling, borde man på ett bättre sätt visat dess obehöflighet. För egen del anser jag, att skolan är till nytta för den tekniska undervisningen, i synnerhet för den ort, der den är belägen och der det kräfvess många personer med lägre teknisk bildning för bedrivande af ortens industriella yrken.

Jag tager mig, herr talman, friheten att yrka bifall till den af herr Billing och mig afgifna reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 20 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 59.

Om höjning af en lektorslön vid tekniska elementarskolan i Borås.
(Forts.)

Punkten 21.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Höjdt anslag
till natur-
historiska
riksmuseets
entomologiska
afdelning.*

Punkten 22.

Herr Tamm, Hugo: Här ett anslag, der Första Kammarens utskottsledamöter hafva reserverat sig mot det beslut, hvartill statsutskottet kommit. För att angifva de skäl, hvarpå utskottet stödt sig, skall jag bedja att få referera följande. Redan 1895 begärde Kongl. Maj:t dessa 800 kronor för entomologiska institutionen vid vetenskapsakademien. Då svarade utskottet, att det icke ville bevilja detta, emedan det ansåg, att dessa medel kunde tagas af akademiens medel, som voro ställda till dess disposition. Men då upplyste vetenskapsakademien fullt riktigt: "vi ega icke några medel att här-till disponera; naturhistoriska riksmuseum är en statsinstitution, och vi hafva icke någon skyldighet att tillskjuta af egna medel." Der-med har Riksdagens hufvudargument fallit. Se vi på sjelfva saken, så är den ofantligt enkel och dessutom väl behöflig. Det har nem-ligen sedan 15 år hopats gåfvor, som icke kunnat beredas utrymme och tillsyn på grund af att anstalten icke har mer än 400 kronor till sin disposition för verkställande af preparering m. m., utan alla dessa föremål äro nedlagda i lärar, och det är icke möjligt för dem, som vilja studera, att få se dessa samlingar. 400 kronor kunna icke vara tillräckliga för aflöning af en preparator, som väl i allmänhet kan beräkna minst 1,000 kronor i lön; detta behof är ock godkänt af utskottet, hvarför beviljats 600 kronor.

Men resten — 200 kronor — vill utskottet icke bevilja. Detta senare belopp är begärdt för insamling af svenska insekternas utvecklingsformer. Derpå svarar utskottet: "vi godkänna, att detta sker, det är alldeles riktigt, men vi anvisa icke andra medel än de besparingar, som kunna göras på de 600 kronor", hvarmed skola prepareras saker, som legat nära 15 år nedlagda i lärar. När blir den dag, då hvad utskottet erkänt behöfligt och nödigt skall upp-fyllas? Och det förefaller så mycket egendomligare, som Riksdagen sjelf på sjetten hufvudtiteln beviljat 6,500 kronor till en praktisk entomologisk anstalt och der anställt en assistent m. fl. personer, men då det blir fråga om bidrag till teoretisk undervisnings inhemtande för att kunna utbilda personer till denna anstalt, då säger utskottet: nej, 200 kronor vilja vi icke gifva.

Jag anhåller, att kammaren ville bifalla hvad Kongl. Maj:t i denna punkt begärt och hvad Första Kammarens utskottsledamöter ställt sig på, och jag har den största förhoppning, att detta anslag kommer att beviljas.

Friherre Klinckowström: Jag är långt ifrån att vilja pruta på dessa 200 kronor, som äro ifrågasatta, utan jag förenar mig i det afseendet mycket gerna med den siste ärade talaren. Men hvarför jag begärde ordet, mine herrar, var för att få tillfälle att yttra mig

i en för vetenskapen och vetenskapsakademien i synnerhet vida viktigare fråga, nemligen angående utvidgning af vetenskapsakademiens lokaler derhän, att dess stora värdefulla samlingar icke i brist på utrymme behöfva ruttna (det är ordet, som jag fått af vetenskapsidkare sjelfva) i fuktiga källare. Såsom alla här, hvilka äro stockholmare, mycket väl känna till, eger vetenskapsakademien en ofantligt stor och dyrbar tomt midt emot det forna barnhuset vid Drottninggatan och som innehåller ett helt kvarter. Tomten är till den grad dyrbar i sig sjelf, att det är, om jag så får säga, en skam, att hvarken Riksdagen, vetenskapsakademien eller regeriuken gör något för att bebygga densamma. Det är högst bedröfligt, att se denna byggnadsfråga år för år uppskjutas. Om herrarne möjligen skulle göra en tur med spårvagn, finge herrarne vid passerandet af den s. k. Adolf Fredriks kyrkogata i likhet med mig se, hvad som finnes på en stor del af denna tomt. Den är upplåten åt lumpsamlare, en eller flere, och der ligga stora högar af de allra sämsta lumpor. Det är ett riktigt *kommunalsvineri*; och detta kunna de högsta kommunala myndigheterna i staden tålmodigt fördraga. Vi hafva här i detta rum flere af vetenskapsakademiens herrar ledamöter, men jag har icke hört någon af dem öppna munnen för att bidra till denna frågas lösning, som likväl är så viktig i humanitärt afseende, i vetenskapens, industriens och näringarnes intresse.

Då fråga var före för några riksdagar sedan om ett ofantligt byggnadsanslag för den s. k. fria konsternas akademi, tog jag upp denna fråga, såsom vida viktigare än frågan om tillbyggnad af fria konsternas akademi. Vetenskapen sätter jag nemligen långt framför de fria konsterna, och jag tror, att den större delen af menskligheten skall gifva mig rätt derutinnan. Ehuru jag icke för närvarande kan göra något yrkande i denna fråga, har jag icke velat låta tillfället gå mig ur händerna att, då det är den enda punkt i denna hufvudtitel, som beröres af denna byggnadsfråga, inlägga min protest, och jag beklagar djupt, att hvarken regeringen eller vetenskapsakademien vidtager någon åtgärd för att riksdag efter riksdag framställa denna byggnadsfråga såsom ytterst nödvändig, och ehuru rikshushållare både af natur och vana, skall jag dock med glädje gå in på ett förslag om beviljande af ett betydligt byggnadsanslag, på det denna tomt i vetenskapens intresse må bebyggas och blifva hvad den bör vara och icke ligga för föfet.

Herr Hammarskjöld: Jag är den siste talaren mycket tacksam för hans varma uttalande om behöfligheten af en ny byggnad för vetenskapsakademien. Han hade fullkomligt rätt i hvad han derom sade. Men jag ber dock att få uttala ett litet försvar såväl för vetenskapsakademien som för regeringen. Hvarken vetenskapsakademien eller regeringen har iakttagit en sådan passivitet i frågan, som den siste talaren antog. Vetenskapsakademien har flera gånger framställt begäran om anslag för verkställande af sådan nybyggnad, och regeringen har under den tid, jag hade äran vara chef för ecklesiastikdepartementet, framlagt förslag derom för Riksdagen, men

*Höjdt anslag
till natur-
historiska
riksmuseets
entomologiska
afdelning.
(Forts.)*

*Höjdt anslag
till natur-
historiska
riksmuseets
entomologiska
afdelning.
(Forts.)*

det blef af Riksdagen afslaget. Under sådana förhållanden torde domen öfver såväl regeringen som vetenskapsakademien böra utfalla mildare, än hvad den gjorde i den siste talarens anförande.

Herr Wærn: Till hvad den siste talaren anförde skall jag endast tillägga, att sedan Riksdagen afslagit Kongl. Maj:ts proposition om anslag för ifrågavarande ändamål, hafva äfven försök att befrämja detsamma gjorts af enskilde akademici, i det att friherre Nordenskjöld inom Andra Kammaren och jag i denna kammare väckt motion, att två hundra tusen kronor årligen skulle af Riksdagen afsättas till en byggnad för vetenskapsakademien; men äfven detta blef af Riksdagen afslaget.

Friherre Klinckowström: Jag har följt denna fråga, mine herrar, kanske närmare än de fleste at akademiens ledamöter, som icke tillhöra akademiens styrelse, och jag kan såsom gammal och erfaren riksdagsman gifva herrar vetenskapsmän det goda rådet, att skolen I hafva igenom en fråga af så betydliga dimensioner, måsten I riksdag efter riksdag komma tillbaka. Första riksdagen tänker ingen derpå, andra riksdagen mumlar man derom, och tredje riksdagen kommer det före. Jag vet det genom åtskilliga stora frågor, som jag lyckats drifva igenom, men jag har också hållit på med somliga af dessa frågor i åtta år. Jag har aldrig låtit böja mig af obehaget, därför att jag icke lyckades första gången. Men slutligen har det lyckats. Så var det med grundskatternas afskrifvande, så med indelta arméns bibehållande, så var det med tullfrågan. Man nödgas komma igen upprepade gånger och plåga herrar opponenter mot dylika nyttiga anstalter, till dess de slutligen få lof att gifva med sig. Mätte detta för en blifvande regering och en blifvande akademistyreelse vara en maning att åtminstone komma igen vid nästa riksdag, då jag skall med min obetydliga och svaga röst bidraga till beviljande af ett större anslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på föreliggande punkt annat yrkande icke framstälts, än att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemställt, så vidt det skilde sig från hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit, skulle antaga Kongl. Maj:ts förslag utan förändring.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 23 och 24.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Punkten 25.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—55.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Herr Billing: Herr vice talman! Mine herrar! Denna fråga om ny byggnad för nya elementarskolan har upprepade gånger framlagts af regeringen för Riksdagen. Sist skedde detta 1894. Den afdelning af statsutskottet, som då hade att förberedelsevis behandla densamma, afstyrkte Kongl. Maj:ts framställning, och statsutskottet gjorde det samma. Det hufvudsakliga skäl, som bevekte härtill, var den uppfattningen, att Stockholms stad, som hade fördel af detta läroverk, borde i en eller annan form bidra till byggnadskostnaden. Oaktadt således både afdelningen och statsutskottet afstyrkte Kongl. Maj:ts framställning, biföll dock Första Kammaren den kongl. propositionen. Nu har frågan återkommit och nu föreligger den för Riksdagen i en ännu mycket antagligare form, ty nu har Stockholms stad visat sig villig till en ganska stor uppoffring för det här föreliggande ändamålet, och det skäl, som 1894 års Riksdag egentligen hade mot ett bifall till den kongl. propositionen då, föreligger icke nu. När jag läste propositionen om denna punkt och jag, som varit med i afdelningen i statsutskottet 1894, erinrade mig, hvad då förekom, föll det mig därför aldrig in annat, än att Kongl. Maj:ts proposition nu skulle vinna Riksdagens bifall utan vidare motsägelse, eller endast med motsägelse af dem, som hafva en alldeles särskild lust i att säga emot. När ärendet förekom i andra utgiftsafdelningen, var det också för afdelningen alldeles klart, att propositionen skulle bifallas. Utaf afdelningens 6 ledamöter voro de 5 härom alldeles ense, och någon diskussion ansågs der icke vidare af nöden. En ledamot anförde dock betänkligheter mot saken och ville icke vara med om den. Under sådana förhållanden hade man efter alla möjliga gamla märken och regler haft anledning vänta, att när afdelningens förslag så enhälligt framkommit till statsutskottet, skulle det der utan vidare vinna bifall. Så skedde oväntadt nog icke, utan afdelningen hade den smärtan att blifva kullvoterad, och detta till icke så ringa del af Första Kammarrens ledamöter i statsutskottet, d. v. s. några; 9 ledamöter af utskottet hafva reserverat sig. En ledamot, herr Törnebladh, röstade med afdelningen, fastän han icke ansett sig behöfva eller böra anteckna sig såsom reservant. Då nu afdelningen på detta sätt fick sitt af Första Kammarren 1894 godkända förslag kullkastadt, så kunde

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.*

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.
(Forts.)*

man ju antaga, att opinionen i denna fråga skulle i Första Kammar-
ren hafva ändrat sig mycket betydligt. Jag har för min del dock
mycket svårt att tänka så. Ty om opinionen här ändrat sig, och
opinionen här låter icke bestämma sig, i allmänhet åtminstone, af
tillfälliga stämningar, utan endast af grundliga skäl, hade väl dessa
grundliga skäl framkommit i utskottets betänkande. Men det egent-
ligen enda skäl, som der framkommit, är det, att man icke har någon
utredning om, huruvida nya elementarskolan bör fortlefva såsom
profskola. Den har dock nu såsom profskola existerat i nära 70 år —
den begynte sin verksamhet 1827 — och mig veterligt har åt henne
endast skänkts lifligt erkännande. Inom Riksdagen har icke förut
ifrågasatts, att icke en försöksskola skulle behövas. Men nu dyker
alldeles oväntadt såsom ett novum emergens upp, att det är icke ut-
redt, huruvida den bör finnas såsom en profskola. Det är i hög grad
oväntadt, att i fråga om en anstalt, som så länge lefvat och fått
vitsord af alla sakkunnige att hafva arbetat till godo, en anstalt,
rörande hvars existensgrund inga tvifvel förut varit framställda, att i
fråga om den nu helt plötsligt uppdyker det påståendet, att det är
icke utredt, om denna skola bör lefva eller icke lefva.

Man har också något fäst sig vid att här är fråga om en läne-
transaktion. Direktionen skulle få ett lån af Stockholms stad, hvilket
skulle amorteras på 40 år. Men, säger man, hvem vet, om denna
skola lefver i 40 år? Ja, det är väl närmast Stockholms stadsfull-
mäktige, som skulle hafva bekymmer, huruvida denna skola lefver
och betalar sina amorteringar. Riksdagen har väl icke att bekymra
sig om och blanda sig i länetransaktionerna mellan stadsfullmäktige
och nya elementarskolans direktion.

Emellertid beder jag herrarne vara goda och lägga märke till
några fakta. För det första är det ett obestriddigt faktum, att nya
elementarskolan på grund af statsmagternas beslut finnes till såsom
en försöksskola. Vidare är det ett faktum, att intet förslag blifvit
väckt derom, att denna skola skulle indragas eller upphöra att vara
en sådan profskola. Vidare är det ett faktum, att det har från alla
myndigheter erkänts, att denna profskola behöfves, att den fyller sin
uppgift väl. Det kan ej heller bestridas, att denna skola är en stats-
institution, att den på grund af hela sin organisation icke är att lik-
ställa med läroverken i andra städer, för hvilka dessa städer hafva
skyldighet att skaffa läroverkshus. Hon intager en undantagsställ-
ning, och det är staten, som i närmaste hand har skyldighet att för
henne göra de nödiga anordningarna. Men nu kommer hertill, att,
då Stockholms stad har fördel, afsevärd fördel af att denna skola
finnes i Stockholm, Riksdagen har ansett, att man kunde begära, att
Stockholms stad lemnade något bidrag till den nödig befunda ny-
byggnaden. Stockholms stad har också välvilligt gått in härpå och
beviljat ett anslag af 55,000 kronor för denna nybyggnad. Nu begär
man, att staten skall tillskjuta 55,000 kronor för samma ändamål.
Då hemställer jag till herrarne, om det finnes någon billighetsgrund
att nu vägra detta anslag; och jag hemställer vidare, om herrarne
kunna tänka sig, att Riksdagen kan komma ifrån detta ärende med

mindre kostnad och lättvindigare än genom att bevilja dessa 55,000 kronor. Jag tror icke, att på alla dessa frågor kan gifvas mer än ett svar! Då är det enda, som återstår, frågan, huruvida denna nybyggnad är behöflig eller nödvändig. Alla myndigheter, som derom hafva yttrat sig under alla dessa många år, hafva med en mun förklarat, att denna nybyggnad är alldeles nödvändig och att lokalerna der äro rent af omöjliga. Om herrarne icke gjort mera än läst de tryckta papperen, böra herrarne vara öfvertygade, att det är nödvändigt, att en nybyggnad verkställes. Men om herrarne ville vara goda — i fall ni ej varit der förr — att sjelfva gå upp och taga elementarskolans lärosalar i skärskådande, skulle herrarne icke ett ögonblick tveka att gifva mig rätt, då jag säger, att denna skolas lokaler med undantag af samlingssalen äro öfver all beskrifning usla, de sämsta, som man kan tänka sig, sämre än i något annat elementarläroverk i riket. Det är i högsta grad orimligt att begära, att lärarne skola undervisa, eller att lärjungarne skola sitta i sådana rum, som sakna utrymme tillräckligt för lärjungarne, och der i somliga rum det icke finnes ljus annat än nedifrån golfvet, der det sitter ett fönster, o. s. v. Under sådana förhållanden är jag alldeles viss om, att Första Kammararen skall gifva reservanterna rätt och antaga Kongl. Maj:ts proposition, till hvilken jag yrkar bifall.

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.
(Forts.)*

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Ehuru jag genom att begära ordet riskerar att inrangeras bland dem, som den föregående talaren förklarade vara sådana, hvilka älska att komma fram med motsägelser i både tid och otid, kan jag icke neka, att jag verkligen tillhör dem, som icke reserverat mig inom utskottet. Jag beder dock få nämna, att innan jag der afgaf mitt votum, tog jag så godt jag förmodade reda på frågans nuvarande läge och de synpunkter, som gjort sig gällande vid dess föregående behandling. Jag läste igenom diskussionen vid 1894 års riksdag, och påverkades jag särskildt af det yttrande, den föregående talaren då hade, hvilket yttrande gick i en helt annan riktning än nu. Då slutade den föregående talaren sitt anförande med att framhålla, att äfven om skolan skulle få den tillbyggnad eller nybyggnad, som Kongl. Maj:t begärt, och hvilken var lika med hvad som nu föreslagits, så skulle lokalen ändå blifva "ganska litet tillfredsställande". Emellertid, så, fastän jag delar utskottets uppfattning i afseende å det slut, hvartill utskottet kommit, har jag dock icke kunnat dela i synnerhet ett af de skäl, hvarpå utskottet grundat denna uppfattning. Jag anser nemligen behofvet af ett försöksläroverk allt framgent komma att vara gällande och att nya elementarskolans tillvaro därför är ett viktigt intresse, för hvars tillgodoseende staten bör ikläda sig uppoffring, ehuru jag på samma gång vågar framhålla, att jag anser, att både formen och sättet för äskande af detta statsanslag hade kunnat vara annorlunda, än nu är fallet.

Då frågan vid 1894 års riksdag förekom, afstyrktes den af utskottet på bland annat den grund, att frågan förelåg i en mera ovanlig form för Riksdagens ingripande, men i förhållande till som frågan föreligger nu, förelåg den verkligen ganska enkel och klar då. Ty

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tar skolans
hus.
(Forts.)*

nu är det ett ganska kombineradt affärsföretag, som bjudes, ett affärsföretag, i hvilket staten, kommunen och skolans direktion äro intressenter, men i hvilket endast den sistnämnda, nemligen styrelsen, kommer att bära ansvaret och besväret för hela den ekonomiska sidan af saken, en uppgift, som icke torde vara så alldeles lätt att sköta, då man betänker, att i 40 år skulle amortering ske och att de medel, hvarifrån dessa amorteringar skola tagas, äro elevavgifterna, hvilkas slutsumma kan vexla under så lång tid framåt. Men äfven om direktionen skulle på ett tillfredsställande sätt lyckas gå i land med den ekonomiska sidan af saken, kan man det oakadt icke säga, att lösningen är för sjelfva skolan tillfredsställande, ty platsen, der den är afsedd att läggas, är alldeles för trång och obeqväm, och kvarteret och omgifningarna af sådan art, att en inrättning, som är ämnad att vara en mönsterskola, icke kan blifva detta, och det skulle ju vara meningen med en skola, som hägnas af staten och skall vara föredöme för alla öfriga. Jag kan icke frångå den uppfattningen, att vid åtskilliga byggnadsföretag, vid hvilka Riksdagen medverkat, man icke alltid tagit nödig hänsyn till tomtplatsen, särskildt beträffande utrymmet. Ofta tillgår så, att man bestämmer sig för att förlägga en byggnad på en plats, som man för ögonblicket finner tilltalande, men som man vid närmare eftersinnande är ganska tveksam om, huruvida den är för ändamålet lämplig eller ens möjlig. Men har detta gällt andra tillfällen, gäller det så mycket mera här, ty om denna plats har redan erfarenheten visat, att den icke kan för ändamålet lämpa sig. Det utrymme, skolan skulle få, är alldeles för litet i förhållande till andra läroverks i staden. Man kan visserligen invända, att utrymmet skulle blifva större, om man nedsatte elevantalet, men det har såsom ett axiom framhållits, att försöksskolan måste vara tilltagen i ungefärligt förhållande till elevantalet vid de öfriga läroverk, för hvilka den skall utgöra prof och mönster. Med frågan om nedsättning af elevantalet kommer ock en annan sida fram, nemligen den ekonomiska. Det är nemligen på elevavgifterna, amorteringarna skulle baseras, och i samma mån elevantalet sjunker, minskas inkomsterna.

Här har talats mycket godt om denna skola, och ingen har kommit fram med motsägelse. Denna skola har under sin 69 à 70-åriga verksamhet gjort en god och stor insats i svenska undervisningsväsendet. Den är behöflig för att vår elementarbildning icke skall stelna i för gamla och trånga former; men just därför vore önskligt att få beredt den en annan plats, än som föreslagits, eller den tomt, der den nu ligger. Det har till förmån för den nuvarande tomtplatsen framhållits, att den är så central. Men detta tror jag icke spelar någon roll, om gossarne få några steg längre att gå, och att icke denna plats är den enda och bästa, tyckes framgå af den kongl. propositionen vid 1887 års riksdag, då en helt annan plats föreslogs.

Genom ett afslag på den kongl. propositionen fördröjes lösningen af frågan kanske ett år, men ärendet torde då återkomma i en bättre form. Jag vågar hysa den uppfattning, som friherre Klinckowström vid ett annat ärendes behandling icke framhöll, nemligen

att om man kommer med en stor och omfattande byggnadsfråga, som kräver mycket medel, så bör man icke afstå från att få fram den samma därför, att Riksdagen möjligen första gången afslår den, utan återkomma med den i såvidt möjligt förenklad form.

I stället har man här anlitat än den ena, än den andra utvägen och alltmera komplicerat frågan.

Det är på dessa grunder, jag hyser betänkligheter mot reservationen. Jag dristar mig dock icke att göra något yrkande, men jag har velat påvisa den sida, hvarefrån jag ser saken, synnerligast som vårt görande och låtande undergått en så skarp kritik från den förste talaren.

Herr Boström, Filip: Då jag vid 1894 års riksdag deltog i den förberedande behandlingen af detta ärende i statsutskottet, stälde jag mig på den ståndpunkt, som intogs af majoriteten inom utskottet, nemligen att rösta för afslag å Kongl. Maj:ts då föreliggande förslag om lån till uppbyggande af nytt hus åt nya elementarskolan. Då frågan sedermera behandlades af denna ärade kammare, afslogs statsutskottets hemställan och bifölls Kongl. Maj:ts förslag, men frågan föll derigenom, att den icke kunde blifva föremål för gemensam votering, emedan det var en tomtråga, som ingick i förslaget. Emellertid, då statsutskottet skref sin motivering till detta afslag, gaf Riksdagen på samma gång på hand, att om frågan kommer fram i en annan form, skulle Riksdagen vara bunden vid det uttalande, som då gjordes, och biträda ett förslag om ombyggnad af läroverket. Då nu stadsfullmäktige i Stockholm gått så till mötes den af Riksdagen uttalade meningen, antog jag för alldeles gifvet, att, när frågan förelåg i den form den gör, den skulle af statsutskottet enhälligt bifallas. Jag blef då ganska öfverraskad att se det slut, hvartill utskottets majoritet kommit, så mycket mera, då jag läste motiveringen till afslaget, der intet annat förekommer, än att en nöjaktig utredning saknas om det fortfarande behovet af ett försöksläroverk. Nu har den siste talaren ganska varmt och flere gånger framhållit, att behovet af ett försöksläroverk är alldeles ostridigt, och då förefaller det egenomligt, att han kunnat vilja vara med om en sådan motivering, som förekommer i betänkandet, och icke reserverat sig åtminstone mot denna. Att ett försöksläroverk behöfs, torde vara obestridligt, i synnerhet i dessa tider, då starka strömningar pågå inom vårt land för ombildning af hela vårt läroverkssystem. Att då bör finnas ett af staten understödt försöksläroverk, torde alla gå in på. Men att detta läroverk såsom försöksläroverk hittills icke kunnat verka i den utsträckning, som önskligt varit, beror naturligtvis derpå, att läroverket är försedt med så otillräckliga lokaler, att de försök, som verkligen behöft göras, icke kunnat utföras. Om en nybyggnad kommer till stånd, är det gifvet, att skolan kommer att utsträcka sin verksamhet i detta hänseende ännu mera, än hvad under de sista åren kunnat ske.

Jag skall, med anledning af hvad jag haft äran yttra, anhålla att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.
(Forts.)*

Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.
(Forts.)

Friherre Klingspor: Jag har deltagit i det beslut, som här föreligger från statsutskottet. I afseende å motiveringen vill jag säga, att jag biträdt denna icke på den grund, att jag icke skulle kunnat vara med om den motivering, som reservanterna framhållit, ty sjelfva länetransaktionen har för mig icke varit något hinder att deltaga i beslutet — om jag öfver hufvud taget ansett det vara nödvändigt att vidtaga en sådan åtgärd — utan jag tillhör antalet af dem, som anse, att i denna punkt af utskottets hemställan en nöjaktig utredning icke förefinnes om det fortfarande behovet af ett försöksläroverk. Detta är den enda anledningen, hvarför jag icke velat vara med om, att vi nu skulle besluta en byggnad, som för en lång tid binder en särdeles dyrbar tomt, värd kanske en half million kronor, hvarjemte utgifterna för skolan torde komma att uppgå till 80,000 à 100,000 kronor om året.

Det är, såsom den siste ärade talaren sade, 70 år, sedan detta försöksläroverk bildades. Det var vid en tidpunkt, då elementarskolorna ännu icke kommit i gång, och att, under sådana förhållanden, ett dylikt läroverk var behöfligt, det är ju tydligt. Men jag kan icke förstå, att deraf skulle följa, att ett särskildt läroverk för detta ändamål vore nödvändigt för all framtid. Men man har ju ofta mycken benägenhet att, därför att en sak är upprättad en gång för ett visst ändamål, låta den sedan traditionellt stå kvar.

Det har sagts, att resultatet af skolans verksamhet varit mera negativa än positiva, men ändå gjort nytta. Jag vill visst icke förneka, att äfven negativa resultat kunna vara nyttiga, men jag tillåter mig göra den frågan, huruvida ett försöksläroverk, i den omfattning särskildt som detta har, verkligen behöfver finnas? Om ett prof behöfver anställas, så finnes det ju ett så betydande antal läroverk, der detta kan ega rum. Vi hafva många läroverk, äfven icke så långt ifrån Stockholm, af hvilka en del skulle godt kunna indragas; och man har också gjort yrkande på indragning af sådana förut, ehuru herr Billing sade, att icke någon framställning i sådant afseende blifvit gjord.

Är det verkligen skäl att binda detta läroverk för en oöfverskådlig framtid, då man anser, att det redan finnes för många elementarläroverk? Inom hufvudstaden förefinnes icke något behof af detta läroverk ens ur synpunkten att bereda utrymme åt de lärjungar, som annars skulle söka plats på annat håll. Är det dessutom nödvändigt, att staten skall tillgodose alla elementarläroverk, hvarhelst sådana upprättas?

Då det nu, såsom den siste talaren sade, råder en strömning att reformera våra läroverk, och motioner derom vid denna riksdag afgifvits af herrar Boëthius, Wieselgren m. fl., skulle man kunna tänka sig, att meningen nu vore att här söka tillämpa någon af dessa nya former, som det kunde blifva fråga om att införa; och om här föreläge någon tanke att göra en brytning med det gamla och få någonting nytt, så skulle det måhända vara ett skäl att vara med om detta. Man skulle ju kunna tänka sig, att man ville införa en mera praktisk riktning inom vår undervisning och att man därför behöfde en öfver-

gångsperiod och kanske äfven ett särskildt läroverk; och då kunde det möjligen icke vara något att invända häremot, ty en sådan mera praktisk riktning inom undervisningen anser jag vara allt skäl att understödja. Detta har emellertid icke förebragts, utan man vill hafva läroverket i precis samma form, som det förut haft och som enligt mångas uppfattning skjutit öfver målet och icke funktionerat på ett nöjaktigt sätt. Jag är dock icke nog fackman för att kunna bedöma denna frågas detaljer, men jag tror, att många, som äro tveksamma ur samma synpunkt som jag, anse, att denna del af frågan bör mycket sorgfälligt utredas, innan man tager detta steg, som icke blott för en mycket lång framtid binder en dyrbar tomt, utan äfven binder fast ett läroverk, som möjligen eljest skulle kunna efter någon öfvergångsperiod indragas eller omändras.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Friherre Klinckowström: Det har så mycket talats i denna fråga, att jag kan fatta mig helt kort. Jag kommer att förorda statsutskottets förslag i denna punkt, på de skäl statsutskottet i korthet framställt och synnerligast därför, att någon nöjaktig utredning icke förefinnes om det fortfarande behovet af ett försöksläroverk. Det har redan existerat ganska länge, och skulle det vara nödvändigt att ständigt hafva ett försöksläroverk, hvilket jag högeligen betvivlar, så må hela denna inrättning öfvergå från att vara ett enskildt företag till ett sådant, som staten anser sig pligtig att underhålla och som sålunda bör inordnas bland statens öfriga läroverk. Om man uppmärksamt genomläser de vidlyftiga betänkanden, som föregående statsutskott afgifvit i denna punkt, så finner man, att frågan verkligen icke är mogen, och jag tror, att man tjänar undervisningsfrågan bäst med att uppskjuta densamma, på det att den måtte återkomma i en bättre och mera utredd form, hvilket nu alls icke är händelsen.

På grund af hvad jag nu i största korthet andragit, får jag anhålla om bifall till statsutskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Ljungberg: När denna skola för 68 år sedan inrättades, skedde detta, emedan nya pedagogiska grundsatser och lärosätt då började tränga sig fram, och det var ju mycket vackert och fosterländskt, att några framstående män då förenade sig om att upprätta denna läroanstalt, som skulle blifva en försöksskola för tillämpning af de nya grundsatser, hvilka man icke genast kunde tillämpa i de gamla läroverken. Men månne icke detta läroverk, med hänseende till sin första uppgift, eller såsom profskola, öfverlevvat sig sjelf? Jag har åtminstone ännu icke hört, hvilka resultat som erhållits eller hvilka gynsamma rön som der vunnits i afseende å nya lärosätt, hvilka man önskat få spridda till andra läroverk. Resultatet har snarare blifvit, att denna skola tagit mönster af och nödgats inrätta sig efter de gamla läroverken. Det har af många föräldrar beklagats, och det är en ganska allmän opinion här i staden, att detta läroverk icke är för ynglingarnes uppfostran och studier gagneligt med det fria sätt, som der användes, i det att man behandlar ynglingarne som studenter,

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.
(Forts.)*

*Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tarskolans
hus.
(Forts.)*

hvilka tenteras efter behaglig tid och sedan examineras. Med ett ord, det fria studiesättet är så litet fördelaktigt för ynglingar, som icke äro desto mera begåfvade med energi och förmåga, att föräldrarn ansett sig nödsakade att taga dem ifrån denna skola och flytta dem till andra läroverk.

Det är, såsom jag nyss anmärkte, känt, att nya elementarskolan i mycket tagit efter de gamla läroverkens metoder, men jag har icke hört, att de gamla läroverken i någon mån tagit efter den nya elementarskolan. Det förefaller mig egendomligt, att icke ens vid ett sådant tillfälle som detta, då vederbörande med sådan ifver framhålla behovet af en nybyggnad för en sådan institution, man lemnat en alltför länge saknad utredning och visat, i hvad mån skolan uppfyller sin bestämmelse. Detta är det första vilkor, som Riksdagen, enligt mitt förmenande, med full rätt och fog kan begära. Här har nu utskottet icke begärt annat, än att Riksdagen skulle få en sådan utredning, och man har dermed alldeles icke förkastat hela förslaget om nybyggnaden, man vill blott afvakta nödiga upplysningar om det fortfarande behovet af en profskola. Det är ganska möjligt och äfven sannolikt, att förslaget derefter bifalles. Under tiden kunna regeringen och de herrar, hvilka nitälska för ästadkommande af en i materielt afseende förbättrad institution på den gamla platsen och efter samma system som hittills, öfvertänka, huruvida det icke vore skäl att fullständigt reorganisera detta läroverk. Jag tror, att det skulle på detta sätt blifva mera tillfredsställande, och då skulle också anslaget lättare gå igenom.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Tamm, Hugo: Såsom herrarne bört, hafva de talare, som yttrat sig för afslag, gjort detta på de mest olika grunder. En talare ansåg en pedagogisk profskola vara nödvändig och citerade dervid det af friherre Klinckowström nyss gifna rådet till regeringen att komma fram gång på gång med förslaget. Jag hoppas, att han ej gör till sin friherre Klinckowströms välkända metod, att, så snart ett förslag förelegat, han afstyrkt detta med hänvisning till ett annat, och, om detta kommit, med hänvisning till åter ett annat, å nyo motsatt sig det framlagda. Så har det gått undan för undan med denna fråga. Gång på gång hafva förslag framlagts, men det har alltid funnits undanflykter, och man har gång efter annan sagt, att om regeringen kommer med något annat, så skall Riksdagen taga det, men sådant det hvarje gång framlagts, har Riksdagen icke velat vara med om detsamma.

I år stannade de ifrigaste anslagsyrkarena inom statsutskottet, då de blefvo temligen hårdt ansatta, på det, att hade Kongl. Maj:t i stället sagt, att Stockholms stad skulle betala 55,000 kronor och staten skulle gifva ett räntefritt lån, då skulle vi gått in derpå, men då Kongl. Maj:t gjorde tvärtom, gå vi icke in derpå. På detta vis har det i denna fråga gestaltat sig så, att hvad Kongl. Maj:t kommit med har icke passat i stycket för dem, som icke vilja sjelfva saken.

Frågan är emellertid den, huruvida man anser en sådan institution

som en profskola vara behöflig. Derom måste jag, likasom en föregående talare, säga, att jag icke är någon fackman och kan således icke i detalj gå in i dylika frågor, men så mycket är väl alldeles gifvet, att icke sakna vi skolreformer och önskingar om sådana och förslag till nya metoder. Det är väl under sådana förhållanden en fördel, att det finnes en skola, hvilken icke, såsom nyss nämndes, är en enskild institution, utan är en fullständig statsinstitution, öfver hvilken staten har bestämmanderätt.

Är man således, i likhet med reservanten, herr Pettersson, på det klara med att en sådan skola verkligen behöfves, synes det mig, att man icke bör göra, såsom skedde, då Riksdagen genom en gemensam votering beslöt upprättande af en trängbataljon, men, då det gälde hus åt trängbataljonen, beslöts, att sådana icke skulle få finnas. Skall man hafva en skola, der ynglingarne fortfarande skola åtnjuta undervisning, så kan jag icke förstå, att man motsätter sig förslaget om den ifrågavarande nybyggnaden. Man må vända frågan huru man vill, för staten kan det aldrig blifva bättre eller billigare än enligt det förslag, som här föreligger.

Det har såsom ett motskäl framhållits, att skolan är afsedd för 200, men användes för 300 elever. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att detta dock spelar en viss roll. I denna skola betala eleverna 50 kronor i terminsavgift, och en minskning af 100 elever skulle göra ett afdrag på 5,000 kronor i termin. Jag förmodar, att herrarne icke vilja här tillämpa samma grundsats, som den gamle riksdagsmannen Carl Anders Larsson gjorde en gång, då vi sutto tillsammans i statsrevisionen. Han framstälde det förslag, att anslagen till universiteten i Lund och Upsala skulle fördelas icke efter de vetenskapliga behofven, utan man skulle göra en division med lärjungeantalet vid de båda universiteten, och derefter skulle anslagen utgå.

För en profskola behöfvas likadana lärare som för en annan skola, de behöfva vara lika framstående, ja, kanske ännu mera framstående för att det skall blifva något resultat. Under sådana förhållanden lär man väl icke vinna någonting, då man måste hafva kvar samma lärarestam och samma utgifter, äfven om man tager ifrån skolan en inkomst på 5,000 kronor, som för densamma spelar en ganska vigtig roll.

Dessutom har detta antal af 300 elever en annan betydelse. Såsom bekant, faller lärjungeantalet af efter de första klasserna. Då man skall hafva en sådan skola som den nu ifrågavarande, i hvilken försök skola anställas, bör man se till, att antalet lärjungar i de sista klasserna icke blir alltför ringa. Ett antal af 300 elever lemna icke alltför stora klasser, men med ett antal på 200 skulle klasserna blifva för små för att kunna få ett något så när tillförlitligt resultat.

Jag tror mig nu hafva svarat på de hufvudsakligaste anmärkningarna emot det begärda anslaget och anhåller på de grunder, som förut äro anförda för Kongl. Maj:ts proposition, om bifall till densamma.

Herr Billing: Jag begärde ordet, då representanten på elfsborgsbänken talade, därför att han hade ett yttrande, emot hvilket jag vill

Angående om- och tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Angående
om och till
byggnad af
nya elemen-
tar skolans
hus.
(Forts.)

inlägga den allvarligaste gensaga. Då jag emellertid ser, att han icke är här närvarande, vill jag icke anfälla honom, utan inskränka mig till att anhålla att i protokollet få antecknad, att den opinion, som han sade råda emot nya elementarskolan, att man skulle vara missbelåten med undervisningen derstädes, har jag aldrig någonsin hört omtalas. Jag har tvärtom från alla håll fått det bästa vitsord om detta elementarläroverks sätt att sköta sig. Ett faktum är, att ansökningar från föräldrar att få sina barn intagna i denna skola inkommit långa tider i förväg, innan tiden är inne att få dem intagna, och till större antal, än de kunnat.

Vidare ber jag, medan jag har ordet, få upprepa, att det synes mig vara en fullkomligt oberättigad fordran att säga, att regeringen hade bort inkomma till Riksdagen med utredning rörande frågan, huruvida detta läroverk såsom försöksskola ännu behöfves och bör finnas till. Annars, när regeringen kommer med begäran om anslag för en gammal institution, har jag aldrig hört talas om, att man kräver en utredning, huruvida institutionen bör finnas eller icke, då ingen har yrkat på att den bör indragas.

Den, som icke har reda på hvad detta läroverk utträttat, vill jag hänvisa till de berättelser, som läroverket är efter år utgifvit om sitt arbete.

Slutligen har man upprepat, att det kan sättas i fråga, huruvida en profskola i Sverige är behöflig, och såsom motiv därför har man anfört, att den nu bestått så länge. När den stiftades, år 1827, då kunde det vara behöfligt att anställa prof. Hvarför det? Jo, därför att då begynte åtskilliga nya pedagogiska tankar arbeta sig fram. Skulle denna profskola nu icke behöfvas, skulle det naturligtvis bero på, att man kommit till en så fullkomlig enighet i pedagogiska frågor, att man kunde slå sig i ro och icke anställa vidare prof. Nu frågar jag eder, mine herrar, om man här i Sverige kommit till en sådan enighet i pedagogiska frågor? Vittna de många motionerna vid detta års riksdag derom, att diskussionen i pedagogiska frågor kan förklaras afslutad? Alldeles icke. Och om man en gång behöfver anställa några prof, så vilja väl herrarne medgifva, att det kan vara en stor förmån att få verkställa ett prof på den eller den pedagogiska tanken i ett läroverk, att detta är bättre än att försöka den i alla landets läroverk på en gång. Är det icke fördelaktigare att anställa profvet i ett särskildt läroverk, der lärarne utses med alldeles speciel hänsyn just till detta arbete?

Mig förekommer, som om alla möjliga skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och jag vidhåller mitt yrkande om ett sådant bifall.

Herr Hammarskjöld: Äfven jag kände mig förvånad, då jag hörde ett yttrande, att här i Stockholm skulle råda ett allmänt missnöje med nya elementarskolan. Jag har i forna dagar haft särskild anledning att taga kännedom om undervisningen derstädes och aldrig funnit annat, än att skolan har skött sig på ett mycket berömvärdt sätt. I likhet med den siste talaren kan jag vitsorda, att angelägen-

heten att få sina barn upptagna i den har, så långt jag minnes tillbaka, varit mycket stor, mycket större, än det varit möjligt för läroverket att tillfredsställa. Sådant brukar icke vittna om missnöje. Det kan vara tänkbart, att en eller annan fader eller moder varit missnöjd med något, som timat med afseende å något deras barn. Sådant händer med alla skolor, äfven de allra bästa, men beror icke alltid på läroverkets fel, utan möjligen äfven på gossen, eller också kanske på föräldrarne. Dervid får man således icke fästa sig.

Det antyddes ett missnöje med den s. k. fria flyttningen, fastän det uttrycket icke användes. Ja, mine herrar, om icke nya elementarskolan hade pröfvat på systemet med den fria flyttningen, kan man vara fullt viss på, att under denna reformernas tid skulle det framställas det ena yrkandet efter det andra om fri flyttning redan i skolans alla lägsta klasser, ännu mera då i de högre. Nu har nya elementarskolan pröfvat på detta system, men just med anledning af den erfarenhet, som vunnits, i någon mån begränsat dess tillämpning på de lägre klasserna. Det är en fördel, som just denna profskola skaffat oss bland mycket annat, att man vet, hvad detta system duger till och huru långt det kan utan att skada tillämpas. Att lokalerna äro i hög grad olämpliga, kan jag af egen inspektion vitsorda. Att skolan icke kan indragas med hänsyn till såväl behovet af en profskola som det antal lärjungar, den upptager både från Stockholm och andra håll, torde vara uppenbart för alla, som hafva kännedom om vårt skolväsen. Och då det ena förslaget efter det andra att ordna denna sak på annat sätt blifvit af Riksdagen afslaget och nu ett förslag framkommit, der man går den väg, som Riksdagen så nyligen som 1894 pekat på, skulle det vara bra besynnerligt, om Riksdagen icke honorerade sin egen en gång gifna anvisning. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Alin: Det torde icke vara tvifvelaktigt, huru denna sak kommer att afgöras i kammaren, och jag skall icke heller blifva långvarig i det anförande, jag har att afgifva. Det är emellertid ett yttrande, som här blifvit fäldt, hvilket gör, att jag finner en särskild anledning att uppträda, nemligen yttrandet om att denna skola icke skulle vara en statsinstitution. Detta är så fullständigt orätt, att den från början varit och fortfarande i allo är en statsinstitution: och hade detta ej varit förhållandet, hade det kanske ej behöft dröja så länge med ordnandet af nu förevarande fråga. Denna fråga har varit föremål för underhandling mellan staten och skolans direktion under 25 år, och det torde således icke vara för tidigt, om den nu slutligen blefve löst. Vidare har här blifvit yttradt — hvilket också den föregående ärade talaren bemött — att det skulle råda missnöje bland föräldrarne med skolan och det system, som der råder, och att till följd deraf ynglingar blifvit tagna från skolan, hvilket förhållande skulle hafva ledt derhän, att antalet elever minskats. Detta är så fullkomligt orätt, att en af de allra största svårigheter, som vederbörande vid skolan hafva att bekämpa, är att reda sig med mängden af dem, som anmäla sig till inträde, i det att långt ifrån det antal,

Angående om- och tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts)

Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tar skolans
hus.
(Forts.)

som år för år anmäles, kan få komma in vid skolan. För öfrigt är det känt, att detta läroverk hör till våra bästa skolor, och därför behöfver jag i det fallet ej heller afgifva det omdöme, jag för min ringa del skulle kunna yttra till följd af den personliga erfarenhet, jag vunnit under den tid, jag haft äran att fungera som censor vid mogenhets-examina.

Jag förenar mig i yrkandet på bifall till reservationen.

Herr Ljungberg: Det är två punkter, i hvilka jag kan förena mig med ett par af de föregående talarne. Det har sagts, att så många ansökningar inkomma årligen, att man knappast kan tillfredsställa dem, och vidare har samme talare sagt, att det ännu icke, så vidt han kunnat finna, råder någon enighet i pedagogiska frågor. Men dessa många ansökningar — äro väl de tillräckligt vittnesbörd om skolans halt och den opinion, som förefinnes hos andra och hos personer med redan vunnit *erfarenhet* om förhållandena. Saken är, att i en så stor stad som denna kan man mycket litet känna till de särskilda läroverken, och nya elementarskolan har, af särskilda anledningar, sedan gammalt ett mycket godt rykte, som jag, hvad lärarnes nit och skicklighet angår, ingalunda vill förringa. Jag begär blott en utredning angående *lärometodens* värde. Förhållandet är, att strax efter denna skolas stiftande, kunde densamma berömma sig af så framstående föreståndare som en Almqvist, en Siljeström och en Svedbom. Dessa uppbyros äfven högt af pressen, och det var då naturligt, att en god opinion utbildade sig om skolan. Man fann ej något skäl till bestämdt missnöje, emedan de flesta ej kände, huru undervisningen var ordnad. Förhållandet har sedermera blifvit något annorlunda, sedan åtskilliga föräldrar funnit sig nödsakade att taga sina barn derifrån, emedan de funnit, hvilken långsamhet i studierna, som åtföljer det system, som der tillämpas.

Vidare har blifvit sagdt, att ännu råder icke enighet i pedagogiska frågor, så att det nog kan behöfvas en försöksskola. Detta är mycket sant, men det kommer nog intill världens ända att blifva så. Och skola vi väl därför behöfva hafva försöksskolor i all evighet? Det tror jag icke. Och när man haft en sådan inrättning i nära 70 år, är det väl ej obilligt, om man begär att få reda på, hvilken nytta, det allmänna haft för sina kostnader. Jag tror, att detta läroverk ganska väl behöfves, men icke i sin nuvarande gestalt, emedan det synes påkalla en reorganisation. Detta efter de upplysningar, jag erhållit. Jag anser dem emellertid visst icke så bestämda och ofelbara, att icke en närmare utredning kan erfordras, och det är blott derom, jag i likhet med utskottet anhåller.

Herr Törneblad: Jag hade ej tänkt yttra mig i frågan, då den ärade ordföranden på utskottsafdelningen redan förut tillkännagifvit den ståndpunkt, jag inom utskottet intagit. Men hvad som under diskussionen förekommit har gifvit mig anledning att säga några ord. Först vill jag då nämna, att jag, likasom ett par af mina kamrater på denna bänk, inom stadsfullmäktige tillhörde en minoritet,

som ej ville bevilja något anslag från stadens sida för det här ifrågasvarande ändamålet. Vi utgingo nemligen från en helt annan åsigt; utan misskännande af skolans förträfflighet ansågo vi, att den var en statsinstitution, till hvilken staden ej hade skyldighet att bidraga, och att skolans behöflighet för staden till och med nu var tvifvel underkastad, men i alla händelser mer än tvifvelaktig, om terminsafgifter skulle införas och derigenom antalet inträdessökande minskas. Likaså fann man de vilkor, som staten ansåg vara något osäkra för ett par år sedan, nemligen återbetalningen genom terminsafgifterna, icke vara för staden så tilltalande. Men då stadsfullmäktige genom sin majoritet ansett, att staden bör bidraga till skolan, om den derigenom kan fortfara, tillhör det den enskilde att i det fallet underordna sig och, om han är riksdagsman, icke söka att drifva en åsigt, som han såsom stadsfullmäktig haft, utan försöka ställa sig på den objektiva ståndpunkt, som af en riksdagsman bör intagas. Och i det afseendet kan jag ej finna annat, än att det för staten skulle vara en fördel att antaga anbudet. Ty något fördelaktigare anbud från staden är ej att vänta, såsom man lätt kan förstå, då motståndet redan mot det nu framlagda var temligen starkt. Genom antagandet af detta anbud vinner man den fördelen att kunna bibehålla för läroverket ett centralt läge, som är mycket förmånligt och i ganska väsentlig mån motverkar den olägenhet, som kan vållas deraf, att byggnaden ej skulle kunna blifva så ändamålsenlig, som om den kunnat uppföras på en alldeles fri tomt i någon af stadens utkanter, hvilket dock är en annan sak, och kanske skulle minska tillströmningen af de lärjungar, som så gerna sökt sig dit. Då jag besinnar, att anbudet för staten kan anses förmånligt och att skolan redan fins samt att de förträffliga lärare, som der äro anställda, hafva rättighet att fortfarande vara anställda och ej kunna öfverflyttas till annat läroverk, kan jag ej förstå annat, än att det för staten skulle vara en ren förmån att nu antaga Kongl. Maj:ts förslag. Ty dels får man en förändring, som kan ifrågakomma, för billigt pris, och dels underkastar man sig ej den risken att behöfva sätta lärarne på indragningsstat, utan de nuvarande lärarekrafterna kunna användas jemte de nya, som med dem så småningom införlifvas, för att uppfylla det ändamål, som ursprungligen varit med skolan afsedt.

Nu kommer jag in på hvad som möjligen skulle kunna kallas den svåraste anmärkningen mot nya elementarskolan, och det är den, att dess egenskap af försöksläroverk på senare tiden mindre framträd. Men detta har sin naturliga grund deri, att med den lokal, som skolan nu har, den ej kan uppträda såsom profskola. Det är således för densamma fullkomligt omöjliggjordt att i närvarande stund fylla sitt ändamål. Men i samma ögonblick den sättes i tillfälle att disponera öfver bättre lokal, kan och bör den taga en helt annan ställning i det afseendet, än den på sista tiden gjort. Att den under föregående tiden utträttat mycket både positivt och negativt, böra vi ju vara ense om. Att lärarekrafterna förr voro mycket goda, är ock allmänt känt, men att lärarekrafterna nu äro och på det sätt de rekryteras böra fortfarande blifva goda, det vitsordet bör kunna

Angående om- och tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Angående
om- och till-
byggnad af
nya elemen-
tar skolans
hus.
(Forts.)

lemnas från, såvidt jag kan förstå, alla skolmän, som känna till saken.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om just den reorganisation, man ansett böra ske af skolan, skulle fordra ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ty annars kan den icke blifva af.

Herr Stråle: Jag skall icke tillåta mig upprepa de fullgiltiga skäl för Kongl. Maj:ts förslag, som blifvit i propositionen anförda och hvilka blifvit under diskussionen varmt framhållna, utan ber endast att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Fränckel: Då jag för min del deltagit i utskottets beslut, skall jag be att med några ord få yttra de skäl, som för mig varit afgörande. då jag biträdt detsamma. Jag stälde mig i denna fråga på den ståndpunkt, som herr Billing intog år 1894. Han sade nemligen, att det nu ifrågavarande läroverket är ett godt läroverk; att dess behof af förbättrade läroverkshus är bestämdt ådagalagdt; och att det är önskligt, att i landet finnes ett försöksläroverk. Sedan han uppgifvit dessa tre punkter, hvilka han alla erkände, slutade han sitt anförande med att yrka afslag på det då föreliggande förslaget. Han yrkade detta afslag hufvudsakligen af två skäl. Det första var, att han ansåg, att Stockholms kommun borde bidraga till läroverket, och det andra, att han ansåg den tomt, der läroverket skulle ligga, olämplig. Hvad den första frågan beträffar, så vill jag erinra, att sedan Riksdagen 1894 fattat sitt beslut att icke bifalla förslaget om ett lån på tvåhundra tjugu tusen kronor till nya elementarskolan, afläts en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och vid denna var naturligtvis fogad utskottets motivering för detta afstyrkande. Denna motivering innehöll, bland annat, "att om ett erbjudande lemnades åt staden att under vissa villkor öfvertaga eganderätten till de fastigheter, som för nya elementarskolan vore föreslagna att till- eller ombyggas, förestälde sig utskottet, att förhoppning skulle kunna finnas derom, att detta läroverks behof af lämpligt lärohus skulle genom Stockholms stad varda tillgodosedt." Som herrarne finna, var i denna utskottsmotivering den tanken framkastad, att man för att vinna en bättre plats för nya elementarskolan skulle tillse, huru vida icke kommunen skulle vilja förvärfva platsen, och genom detta förvärf skulle man åstadkomma medel till ett skolhus på en lämpligare plats. Enligt min åsigt är också detta den enda rätta lösningen af frågan, ty jag kan icke för mig underskatta, att ett sådant arrangement ovilkorligen blefve vida fullständigare än att på detta sätt — då man, så att säga, vill undvika att bestrida kostnaderna för en skola, som man erkänner vara statens — bidraga med 55,000 kronor och mottaga ett lån af staden på 220,000 kronor samt på grund deraf binda sig i fyratio år. Jag hemställer till herrarne, om man kan tänka sig ett mera kompliceradt sätt för att åstadkomma medel till något, som man erkänner vara en statens angelägenhet. Låtom oss vidare granska denna fråga om ett lån från staden för ett statens hus! Huru skola dessa medel från kommunen skaffas? Naturligtvis på låneväg. Och huru bereder staden sig lånemedel? Jo, på det sätt, att staden ingår till Kongl. Maj:t och uppgifver det

ändamål, för hvilket medlen behöfva lånas, och i detta fall måste således uppgifvas, att det är för att till *staten* utlåna 220,000 kronor. Jag hemställer, om det är ett praktiskt sätt att lösa frågan. Dertill kommer, att öfverintendentsembetet påvisat, att denna byggnad blir olämplig på grund af sitt läge. Den ligger inpå den stora saluhallen vid hötorget, och ingen kan påstå, att den byggnad, som nu är i fråga, på ett ändamålsenligt sätt fyller det behof, man afser. Då vore saken naturligare löst på ett bättre sätt, om man, med bibehållande af 1894 års motivering, vidhölle, att staden får lösa denna tomt, som för densamma bör vara af stort värde, och derigenom erhöile staten medel fullt tillräckliga för att åt sig bygga ett fullständigt läroverkshus för 300 gossar på en plats, der de sanitära förhållandena kunde tillgodoses, vida bättre, än hvad här är möjligt.

Af dessa skäl har jag icke kunnat biträda förslaget — hvilket naturligtvis måste för mig vara så mycket smärtsammare, som, då dervid från Riksdagen erbjudes åt staden ett anslag af 55,000 kronor, jag, ehuru representant för Stockholm, derigenom afsäger mig det-samma.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 56 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 88.

Punkterna 57—89.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående om- och tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Anslag till
tidskriften
"Acta Mathe-
matica".

Punkten 90.

Herr Nisser, Martin Samuel: I sitt betänkande sistlidet är hemstälde statsutskottet angående nu föreliggande fråga "att Kongl. Maj:ts framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Acta Mathematica" på extra stat för år 1896 beviljar ett anslag af 3,000 kronor" och motiverade denna sin hemställan dermed, att "utskottet med hänsyn dertill, att de vetenskapsmän, hvilkas arbeten intagits i tidskriften, till största delen varit utländingar, funnit det kunna ifrågasättas, huruvida från vårt land fortfarande borde för detta ändamål lemnas statsbidrag till så högt belopp som hittills; och har utskottet på grund häraf ansett, att ifrågavarande anslag lämpligen kan för nästkommande år nedsättas till 3,000 kronor".

Under diskussionen framhölls i båda kamrarna, och har sedermera äfven af herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet i hans anförande till det statsrådsprotokoll, som åtföljde den kongl. propositionen, upprepats, att så icke vore förhållandet, i det nemligen "de svenska matematiska bidragen i de första åtta banden utgjort omkring 15 procent, men i de senaste banden — 19 band äro numera fullständigt utkomna — stigit till omkring 37 procent", och fortsätter herr statsrådet: "det vill då synas, som det af statsutskottet åberopade skälet för nedsättning af anslaget nu, sedan förhållandet på nämnda sätt förändrat sig, måste förlora sin betydelse."

Mig synes dock, att, då man vill grunda en jämförande uppgift på procentberäkning, man äfven dervid bör taga hänsyn till de tal, som utgöra utgångspunkten för denna beräkning.

Vid en närmare granskning af detta förhållande, finner man då, att uti de åtta första banden, hvilka utgäfvos åren 1882—1886, äro införda 123 arbeten eller i medeltal 24,6 per år, hvaraf 23 eller per år 4,6 äro af — väl icke svenska — men skandinaviska medarbetare, sålunda motsvarande 18 à 19 procent, under det att deremot i de under de följande åren 1887—1894 utgifna 10 banden intagits tillsammans 134 arbeten, motsvarande endast 13,4 per år och deraf 31 — eller 3,1 per år — af skandinaviske författare, som sålunda motsvarar 23 procent. Tager man endast de senaste 5 åren 1890—1894 i beräkning, utgöra införda arbeten tillsammans 66 stycken eller 13,2 per år, och deraf falla 20 stycken, d. v. s. 30 procent på skandinaver; och dermed torde vara bevisadt, att de *procenttal*, som angifvits till försvar för det högre anslaget, snarare "förlora sin betydelse".

Det är en annan uppgift, som äfven väckt min uppmärksamhet. På grund af den redogörelse, som år 1888 lemnades till Kongl. Maj:ts rörande arbetets ekonomiska ställning, och som återfinnes i detta statsutskottets betänkande sid. 146, finner man nemligen, att omkostnaderna för de 8 första banden belöpte sig till 64,453 kronor, och om man dividerar 8 i 64,453, får man en medelsiffra för hvarje band af 8,057 kronor; det förvånar mig, att man nu beräknar 16,000 kronor för det arbete, som i sin begynnelse kunde ernås för halfva detta belopp. Anledningen härtill skulle då möjligen vara den, att arbetet

vuxit ut i omfång, men långt ifrån att så är förhållandet, har deremot motsatsen inträffat, ty under det att åren 1885—1888 utgäfvos 7½ band, hafva under de senare åren 1890—1894 endast utkommit 5 band; och då anslaget de fyra först nämnda åren belöpte sig till 16,000 kronor eller 2,130 kronor per band, hafva under de senare 5 åren hvarje band i statsanslag betingat 4,000 kronor.

Huruvida denna ökning varit af behofvet påkallad, har jag icke satts i tillfälle bedöma, när, såsom å sid. 148 omnämnes, ansökan om understöd för år 1897 icke åtföljdes af någon redovisning för de senaste åren, utan åberopas dervid den år 1888 lemnade redogörelse.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, är jag fullt öfvertygad om, att det anslag af 3,000 kronor, som Riksdagen förra året beviljade, skall vara till fyllest för att icke behöfva befaras, att, såsom statsutskottet säger: "tidskriftens utgifvande möjligen skulle komma att afbrytas", och anhåller jag, att kammaren måtte besluta, att anslaget till "Acta Mathematica" skall i år likasom förra året bestämmas utgå med 3,000 kronor för år 1897.

Herr Billing: Jag är naturligtvis icke beredd att närmare granska de siffror, som den siste talaren anfört, och anser mig icke heller behöfva göra det, då utskottet endast refererat sig till den kongl. propositionen och icke anför andra siffror än de, som i denna förekomma, och hvilka naturligtvis utskottet bort anse vara rigtiga. Det har då visat sig, att i denna tidskrift de svenska bidragen under de senare åren väsentligt ökats, så att, då de till en början utgjorde endast 15 procent, de nu stigit till 37 procent. Redan detta är väl ett skäl till att man bör vara betänksam, då det gäller att minska det anslag, hvilket har till tidskriften utgått. Då jag likväl vid förra riksdagen var med om att inskränka samt med min röst nedsätta bidraget från 4,000 till 3,000 kronor, men jag icke vill göra det denna gång, får jag såsom skäl härtill anföra, att i den kongl. propositionen säges, att en följd af förra Riksdagens beslut blifvit, att finska staten, som förut understödt tidskriften med 1,400 mark, numera nedsatt detta sitt bidrag till 400 mark, en betydlig nedsättning. Det har sagts, att denna nedsättning haft till sitt motiv beslutet vid förra riksdagen här. Då så är förhållandet och det i den kongl. propositionen tillika säges, att fara är, att äfven Norge och Danmark komma att nedsätta sina bidrag till denna tidskrift, så vida den svenska Riksdagen vidhåller den under förra året beslutade nedsättningen, har jag ansett mig böra frångå det votum, jag då afgaf. När härtill slutligen kommer, att Kongl. Maj:t säger, att en dylik nedsättning *kan* hafva till följd, att denna tidskrift, hvilken i alla fall vunnit en mycket stor ryktbarhet öfver hela det lärda Europa, skulle kunna komma att inskränkas eller upphöra, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Gilljam: I synnerhet efter det anförande, vi nu senast hört, kan jag icke behöfva blifva mycket vidlyftig i mitt förvar för Kongl. Maj:ts framställning uti förevarande punkt. Jag an-

Anslag till
tidskriften
"Acta Mathe-
matica".
(Forts.)

håller att först få erinra derom, att då första gången ett anslag af 4,000 kronor beviljades till denna tidskrift, var det uttryckligen med hänsyn till att den skulle vara en internationel tidskrift, och det var således icke tal om att bidragen till densamma skulle hufvudsakligen komma från svenska eller ens skandinaviska vetenskapsmän, utan det framhölls blott, att den skulle tillgodose ett allmänt vetenskapligt ändamål. Nu är emellertid förhållandet, att svenska mathematici på de senare åren mera än förr bidragit till tidskriften, och således synes mig, att det anförda skälet för nedsättning icke bör tillerkännas någon betydelse. Jag tror, att herrarne måste medgifva, att hvad som i den kongl. propositionen anförts tydligen visar, att Riksdagens beslut förra året redan varit menligt för tidskriften och hotar att kunna blifva ännu menligare. Är det väl under sådana förhållanden skäl uti att yrka på nedsättning med ett belopp, som i och för sig är så obetydligt? Vidare kan jag icke underlåta att dels påminna om de vitsord, som från den matematiska vetenskapens främste stormän i Tyskland och Frankrike upplästes inom denna kammare vid förra årets riksdag, dels ytterligare nämna, att jag för någon tid sedan emottagit en skrifvelse, undertecknad af lärarne i matematik vid Berlins universitet, bland dem några af Tysklands främste, deri de på det lifligaste förorda, att jag måtte främja vid Riksdagen ett sådant anslag, som Kongl. Maj:t nu begärt. Sådana personer som dessa undertecknare låna icke sina namn till hvilken framställning som helst — jag måste tillerkänna dessa skrivelser en stor betydelse.

Slutligen vill jag tillägga, att jag, på förekommen anledning, från professor Leffler sjelf emottagit en skrifvelse, innehållande en kalkyl för tidskriftens debet och kredit. Jag anser mig här icke behöfva uppläsa denna i sin helhet, vill endast säga, att inkomsterna der per år äro beräknade till 10,800 och utgifterna till 13,100 kronor, i följd hvaraf professor Leffler sjelf efter denna beräkning skulle få vidkännas en årlig förlust af 2,300 kronor.

Jag hemställer därför, att kammaren ville lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Alin: Jag skall med afseende på de skäl, som här blifvit anförda för att höja anslaget från det belopp, som förra året beviljades, till 4,000 kronor, bedja att få säga några ord, särskildt med anledning deraf, att jag till min öfverraskning funnit, att i det förberedande utlåtande, som afgifvits i fråga om anslaget till denna tidskrift, sagts, att det skulle vara nedsättande för svenska statens värdighet, om anslaget icke beviljades med 4,000 kronor; eller ungefär detsamma som att Riksdagen skulle hafva kränkt svenska statens värdighet, då den i fjol nedsatte anslaget till 3,000 från 4,000 kronor. Det är likväl, enligt min uppfattning, icke förhållandet. Mot de skäl, som anförts för den nu ifrågasatta förhöjningen af anslaget, skulle kunna till större delen åberopas det anförande, som vid förra riksdagen afgafs af ordföranden på andra utgiftsafdelningen. Hans ståndpunkt är, såsom han förklarar, nu en annan i följd deraf, att lemnade upplysningar skulle gifva vid handen, att tidskriftens bestånd

vore hotadt, så vida anslaget icke höjdes från 3,000 till 4,000 kronor. Anledningen till denna farhåga skulle vara, att finska staten redan nedsatt sitt bidrag från 1,000 till 300 kronor, och att fara föreligger, att Norge och Danmark skulle helt och hållet indraga sina bidrag, hvaradera på 1,000 kronor, så vida svenska Riksdagen vidhölle sitt beslut om nedsättning. Nu vill jag för min del säga, att det förvånar mig rätt mycket, huru sistnämnda förhållande skulle kunna inträda såsom en följd af ett riksdagsbeslut i öfverensstämmelse med hvad af herr Nisser blifvit yrkadt. Det kan väl icke vara någon rimlighet uti att, om svenska Riksdagen med 25 procent nedsätter sitt bidrag, de andra staterna skola helt och hållet indraga sina, lika litet som jag kan finna någon rimlig proportion i den nedsättning, som från finska statens sida gjorts, då man der tagit sig anledning att, därför att vi nedsatt vårt bidrag med 25 procent, göra en nedsättning i sitt bidrag af ända till och med 70 procent. Det synes icke heller, med afseende på hvad man i det hänseendet kan förvänta från Danmark och Norge, föreligga någonting annat än en förmodan. Skulle så blifva förhållandet, att dessa anslag komme att indragas, synes mig detta kunna tyda på, att man i dessa båda länder icke tillmäter tidskriften samma stora betydelse, som man gör här i Sverige.

*Anslag till
tidskriften
"Acta Mathematica".
(Forts.)*

I alla händelser synes det mig vara det minsta, man borde kunna begära, att, då Riksdagen nedsatt det anslag, som under flera år utgått med 4,000 kronor, till 3,000 kronor, man finge en ordentlig utredning, huru vida det ifrågavarande anslaget behöfver höjas till sitt förra belopp för att tidskriften skall kunna existera. En sådan utredning föreligger icke här. Den synes mig vara så mycket mera påkallad, som förhållandet är med afseende på vetenskapliga tidskrifter i vårt land, att t. ex., såsom herrarne känna, hvaradera universitetet har sin årsskrift afsedd för alla vetenskaper, och att till hvaradera årsskriften lemnas ett statsbidrag af 1,500 kronor, medan staten till den nu ifrågavarande tidskriften, hvilken är afsedd för endast en särskild del af en vetenskap, lemnar det dubbla beloppet. Det synes mig, som om svenska statens värdighet icke genom sistnämnda faktum skulle vara kränkt. Det förefaller mig också, som om man med så mycket större skäl skulle kunna begära att här få en ordentlig utredning af förhållandena som man ansett, att de tillgängliga medlen äro så begränsade, att man nödgats vidtaga nedsättningar uti vissa af Kongl. Maj:t begärda anslag på sätt här under förmiddagen skett. Det kan visserligen häremot sägas, att här är fråga om ett extra anslag, icke om ett ordinarie. Det är dock ett extra anslag, som redan har visat sig vara af den natur, att det väl kan jemnställas med ett ordinarie och säkerligen icke blir det mindre, i händelse den nu begärda summan, 4,000 kronor, beviljas.

Jag anhåller att få förena mig i det af herr Nisser gjorda yrkandet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad

utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Nisser, Martin Samuel*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget bestämdes till 3,000 kronor.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 90 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att anslaget bestämmas till 3,000 kronor.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 61;

Punkten 91.

*Anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.*

Herr Billing: Jag anhåller endast att få för min del i protokollet antecknad, att jag anser, att det omdöme, som uttalats af herr ecklesiastikministern: att de nedsättningar, hvilka drabbat de i denna punkt omförmälda anstalter och föreningar, vore så mycket mera att beklaga, som dessa " varit väl förtjente af dem förut lemnade bidrag ", är i vissa delar något för optimistiskt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Boström, Filip: Att i afseende på det anslag, hvarom nu är fråga, behovet är i ständigt stigande, framgår deraf, att, då anslaget är 1885 första gången beviljades med 15,000 kronor, det sedan flera gånger höjts, till dess det nu sedan sista året utgår med 25,000 kronor. Endast för detta år hafva till Kongl. Maj:t inkommit ansökningar till ett belopp af omkring 29,000 kronor, och bland de nya institutioner och anstalter, som fått del af detta anslag, har tillkommit en kategori, som till äfventyrs kommer att taga i anspråk en ganska stor del deraf, jag menar den kristliga föreningen för unge män. Med den energi och lifskraft, hvarmed denna förening arbetar,

är det tydligt, att det anslag af 450 kronor, som i år utgår till denna förening, kommer att ökas, alldenstund föreningen har filialer i de flesta af landets större städer. Till följd deraf har en minskning måst göras i de anslag, som under flera år utgått till dessa institutioner, af hvilka jag särskildt ber att få nämna Stockholms arbetareinstitut; anslaget till detta, hvilket från början utgjorde 5,000 kronor, men sedan med stöd af Riksdagens beslut minskades till 3,000 kronor, har sedan utgjort endast 2,750 kronor, hvilket under näst sista året ytterligare minskats med 450 kronor. Vidare har t. ex. Gefle arbetareinstitut, hvilket förut erhållit 2,700 kronor, under det sista året fått endast 2,250 kronor o. s. v. Då man derjemte vet, att inom landsorten på många håll sådana anstalter förekomma, hvilka icke begärt något statsanslag, är det gifvet, att den tillökning, som nu af Kongl. Maj:t föreslagits och af statsutskottet förordas, kommer redan att under nästa år visa sig vara allt för ringa. Jag ber särskildt få nämna, att inom Eskilstuna stad t. ex., der det finnes en så ofantligt stor arbetspersonal, har af stadsfullmäktige på stadens initiativ för år 1895 anslagits ett belopp af 1,000 kronor och af enskilda donatorer en lika stor summa, tillsammans 2,000 kronor, utan att man för detta år begärt något statsanslag. Man hoppades nemligen, att det statsanslaget för ifrågavarande ändamål skulle vid denna riksdag komma att så väsentligen ökas, att äfven de nya anstalterna skulle kunna, utan att anslagen till de gamla derigenom behöfde förminskas, få del af detsamma.

Anslag till föreläsning-kurser för arbetarklassen.
(Forts.)

Då af hvad jag här haft äran anföra tydligen framgår, att behofvet icke är fyldt med den förhöjning af 5,000 kronor, som Kongl. Maj:t nu föreslagit, skulle jag helst vilja, med stöd af en i ämnet väckt motion, yrka på att detta anslag höjdes från 30,000 till 40,000 kronor, men jag vill dock ej derom framställa något yrkande, derest icke några andra ledamöter inom kammaren skulle vilja biträda den åsigt, jag här uttalat.

Herr Leman: Jag skall icke länge uppehålla kammaren; jag vill endast betona, att, med den erfarenhet jag har, åtminstone från min hemort, jag funnit dessa anstalter vara till ofantligt stor nytta, och jag tror, att de medel, som man till dem anslår, icke äro illa använda. Jag vill i alla delar instämma med den föregående talaren i hans yttrande och yrkar, att anslaget måtte höjas till 40,000 kronor.

Herr Billing: Då den siste talaren tycktes göra yrkande på ett anslag af 40,000 kronor, anser jag mig skyldig att för min del yrka bifall till statsutskottets hemställan. Statsutskottet ansåg sig göra hvad statsutskottet borde och kunde göra, att nemligen, då Kongl. Maj:t begärt en förhöjning, föreslå, att den måtte beviljas. Men då Kongl. Maj:t begärt denna förhöjning, ansåg statsutskottet det knappast vara rätt passande att på grund af en enskild motion gå utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och så mycket mindre skäl synes mig vara att nu bifalla det här gjorda yrkandet, som här icke föreligger den ringaste utredning, huruvida 40,000 eller 50,000 kronor är den rätta

siffran. Det skulle, synes mig, vara att alldeles på måfå bevilja ett anslag, om Första Kammaren bifölle det nu framställda yrkandet.

Jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Leman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget bestämdes till 40,000 kronor.

Sedermåra gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 92—98.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 4,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.